

Prehistorik Dönemlerden Demir
Çağların Sonuna Kadar Doğu Anadolu

Eastern Anatolia From Prehistoric
Times to the End of the Iron Ages

Abstract Book
Bildiri Özetleri Kitabı

Ege University
Ege Üniversitesi

28-30 April, 2026
28-30 Nisan, 2026

D
A
R
K
III

Eastern
Anatolian
Archaeology
Workshop III

Doğu
Anadolu
Arkeolojisi
Çalıştayı III

D A R K I I

Eastern Anatolian Archaeology Workshop III

Doğu Anadolu Arkeolojisi Çalıştayı III

DCS

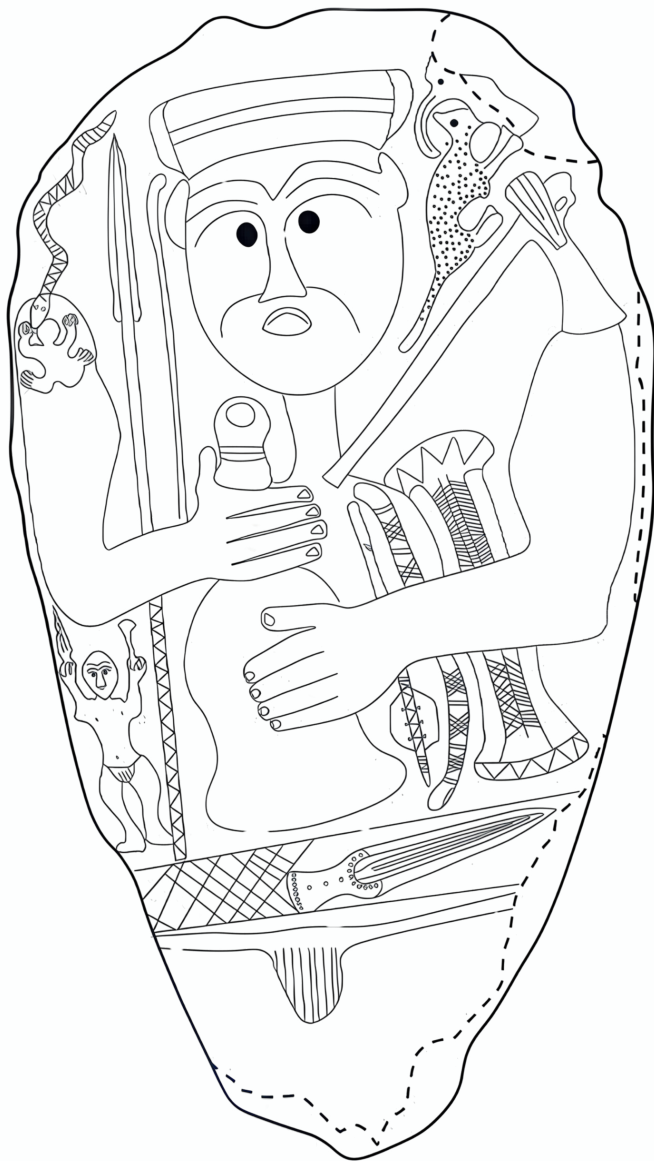
DARK III

EASTERN ANATOLIAN ARCHAEOLOGY WORKSHOP III

28-30 APRIL, 2026

EGE UNIVERSITY, IZMIR

Abstract Book

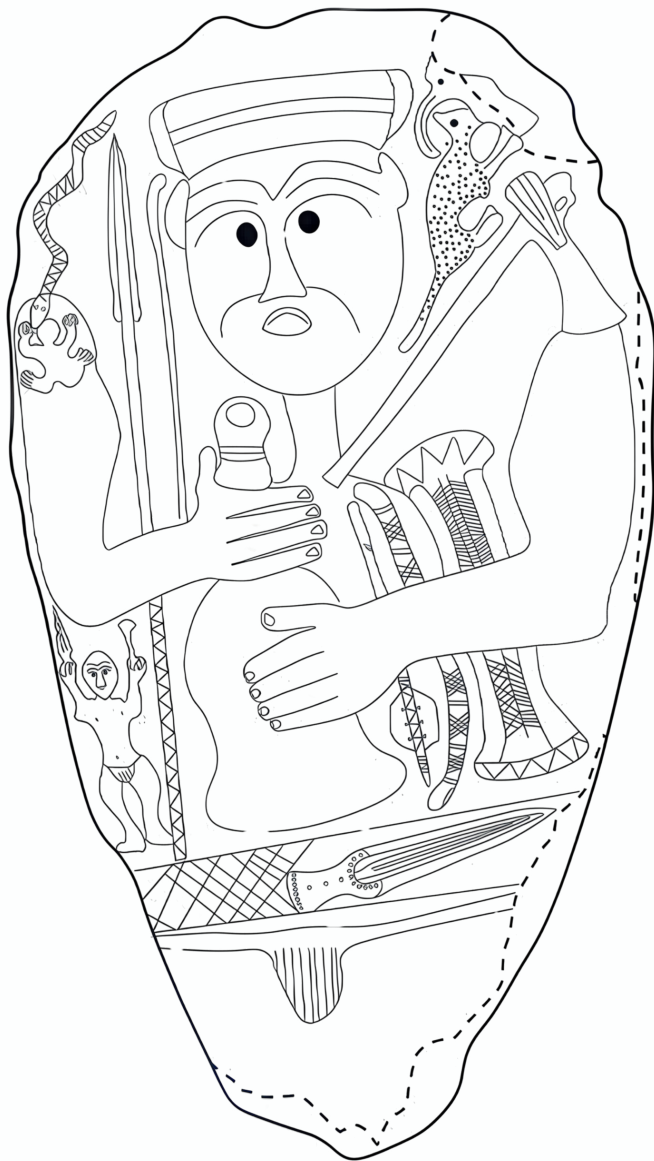
DARK III

DOĞU ANADOLU ARKEOLOJİSİ ÇALIŞTAYI III

28-30 NİSAN, 2026

EGE UNIVERSİTESİ, İZMİR

Bildiri Özetleri Kitabı

EASTERN ANATOLIAN ARCHAEOLOGY WORKSHOP III

Eastern Anatolia From Prehistoric Times to the End of the Iron Ages

DOĞU ANADOLU ARKEOLOJİSİ ÇALIŞTAYI III

Prehistorik Dönemlerden Demir Çağların Sonuna Kadar Doğu Anadolu

Abstract Book / Bildiri Özetleri Kitabı

ISBN: 978-625-00-4020-1

Editörler:

Atilla BATMAZ

Selim Ferruh ADALI

Ali ÇİFÇİ

Tasarımcılar:

Alper ÖZTÜRK

Sultan YILDIZ

Burhan BOZKURT

Nilsu İRGİN

Bu kitapçıkta yer alan bildiri özetlerinin bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir. Bu yayın, Doğu Anadolu Arkeolojisi Çalıştayı III kapsamında hazırlanmıştır. Kitapçığın tamamı veya bir bölümü, yayımlayanın yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya kopyalanamaz. Ancak kaynak belirtilerek alıntı yapılabilir.

The scientific and legal responsibility for the abstracts published in this booklet belongs to their respective authors. This publication has been prepared within the scope of the Eastern Anatolian Archaeology Workshop III. No part of this booklet may be reproduced, distributed, or copied in any form without the written permission of the publisher. However, quotations may be made provided that the source is cited.

© 2026 Ege University. All rights reserved.

© 2026 Ege Üniversitesi. Tüm hakları saklıdır.

EASTERN ANATOLIAN ARCHAEOLOGY WORKSHOP III

Eastern Anatolia From Prehistoric Times to the End of the Iron Ages

DOĞU ANADOLU ARKEOLOJİSİ ÇALIŞTAYI III

Prehistorik Dönemlerden Demir Çağların Sonuna Kadar Doğu Anadolu

Organization Committee / Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Atilla BATMAZ (Ege University)

Prof. Dr. Selim Ferruh ADALI (Social Sciences University of Ankara)

Assoc. Prof. Dr. Ali ÇİFÇİ (Marmara University)

Scientific Committee / Bilim Kurulu

Prof. Dr. Catherine MARRO (Université Lyon)

Prof. Dr. Claudia SAGONA (University of Melbourne)

Prof. Dr. Ernst Stephan KROLL (Ludwig-Maximilians-Universität München)

Prof. Dr. Geoffrey SUMMERS (Research Associate, The Oriental Institute, University of Chicago)

Prof. Dr. Kemalettin KÖROĞLU (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Marcella FRANGIPANE (Università degli Studi "La Sapienza" di Roma)

Prof. Dr. Mehmet İŐIKLI (Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Paul ZIMANSKY (Stony Brook University)

Asst. Prof. Maryam DARA (Research Institute of Cultural Heritage and Tourism, Iran)

Dr. Hamid FAHIMI (Freie Universität Berlin)

Sponsors / Destekler

This workshop was supported by DCS (Digital Custom Service Inc.), the Saygıner Foundation for Archaeology, the Rectorate of Ege University, the Faculty of Letters of Ege University, Marmara University, and Social Sciences University of Ankara. As the organizers, we sincerely thank the supporting institutions.

Bu çalıştay DCS (Dijital Gümrük Hizmetleri A.Ő.), Saygıner Arkeoloji Vakfı, Ege Üniversitesi Rektörlüğü, E.Ü. Edebiyat Fakültesi, Marmara Üniversitesi ve Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi tarafından desteklenmiştir. Destekleri için bu kurumlara teşekkür ederiz.

Contents / İçindekiler:

Program	9
Keynote Lecture / Açılış Konuşması	
Geoffrey D. SUMMERS	
Past and Future Directions in the Prehistoric Archaeology of the Eastern Highlands	
Doğu Yaylalarının Prehistorik Arkeolojisi: Güncel Yaklaşımlar ve Gelecek Perspektifler.....	15
Abstracts / Bildiri Özetleri	
Yakup MEMMEDOV	
Azykh Cave: A Unique Site Hosting Three Different Species of the Genus Homo	
Azıh Mağarası: Homo Cinsinin Üç Farklı Türüne Ev Sahipliği Yapan Benzersiz Bir Alan	17
Francesca BALOSSİ RESTELLI, Elisa BIANCIFIORI	
Contacts, Boundaries, and Local Trajectories: Rethinking Eastern Anatolia between Late Ubaid and Late Chalcolithic through the Evidence from Arslantepe	
Temaslar, Sınırlar ve Yerel Gelişim Çizgileri: Arslantepe Bulguları Işığında Geç Ubeyd ile Geç Kalkolitik Arasında Doğu Anadolu'yu Yeniden Düşünmek	21
Yasemin YILMAZ, Kenan ÖNCEL, Mehmet Ozan ÖZBUDAK, Özgür ŞAHİN, Sidar GÜNDÜZALP, Mehmet Ali POLAT	
Tozkoparan Mound Excavation	
Tozkoparan Höyük Kazısı	23
Veli BAŞSALİYEV, Elmar BAŞSALİYEV	
Relationship of Nakhchivan with the Near East During the Chalcolithic Period	
Kalkolitik Çağ'da Nahçıvan'ın Yakın Doğu ile İlişkileri	26
Rabia AKARSU	
Traces of Settled Life Before the Karaz Culture in the Erzurum Plain: Evaluation of the Early and Middle Chalcolithic Age Layer Dated to the 5th Millennium BC in Pulur Höyük	
Erzurum Ovası'nda Karaz Kültürü Öncesi Yerleşik Yaşam İzleri: Pulur Höyük'te M.Ö. 5. Binyıla Tarihlenen Erken ve Orta Kalkolitik Çağ Tabakasının Değerlendirilmesi	29
Elif BAŞTÜRK	
Early Settlement Traces in the Afşin-Elbistan Plain: Tanır Yassihöyük in the Neolithic and Chalcolithic Periods	
Afşin-Elbistan Ovasında Erken Yerleşim İzleri: Neolitik ve Kalkolitik Dönemde Tanır Yassihöyük...32	

Geoffrey D. SUMMERS

Thoughts on Early Trans-Caucasian Regionalisation

Erken Trans-Kafkasya Bölgeselleşmesi Üzerine Düşünceler 35

Gülşah ALTUNKAYNAK, Bülent GÖNÜLTAŞ

A New Study on the Mounds of Eastern Anatolia: Değirmenler Höyük

Doğu Anadolu Höyüklerine Dair Yeni Bir Çalışma: Değirmenler Höyük..... 37

Gülşah ÖZTÜRK

From Dot to Motif: Geometric Designs on Eastern Anatolian Karaz Ceramics

Noktadan Motife: Doğu Anadolu Karaz Seramikleri Üzerindeki Geometrik Tasarımlar..... 41

Giorgi MINDIASHVILI, Zviad SHERAZADISHVILI

Early Bronze Age Kura-Araxes Culture Temple Complex from Gudabertka Settlement

Gudabertka Yerleşmesinden Erken Tunç Çağı'na Ait Kura-Aras Kültürü Tapınak Kompleksi..... 44

Umut PARLITI, Nazlı AKBAS

The U6 Elite Burial of the Karaz Culture (3rd Millennium BCE) from Parmaksız Kale Höyük

Parmaksız Kale Hüyük'ün Karaz Medeniyetine (MÖ 3. Binyıl) Ait U6 Elit Mezarı.....47

Gulan AYZ

Van Çatak Kaniya Bekan Necropolis: New Data in Iron Age Research

Van Çatak Kaniya Bekan Nekropolü: Demir Çağı Araştırmalarında Yeni Veriler.....49

Bora UYSAL, Ali ÇİFÇİ

Excavations at Elbistan Karahöyük and Hamzatepe (2021–2024): Flood Events, Stratigraphy, and Cultural Development

Elbistan Karahöyük ve Hamzatepe Kazıları (2021–2024): Sel Taşkınları, Tabakalanma ve Kültürel Gelişim..... 52

Krzysztof JAKUBIAK

Columned Hall in Metsamor (Armenia): A Few Comments Not Only About the Architecture

Metsamor'daki (Ermenistan) Sütunlu Salon: Sadece Mimarlık Üzerine Olmayan Birkaç Yorum.....55

Erkan KONYAR, Şemsihan KAYA

North-western Iran and Eastern Anatolia Early Iron Age Burial Chronologies: Reassessment and Ongoing Debates

Kuzeybatı İran ve Doğu Anadolu İlk Demir Çağı Mezar Kronolojileri: Yeniden Değerlendirme ve Süregelen Tartışmalar.....57

Alper GÖLBAŞ

AAYA – The Arapgir Archaeological Survey: New Data from the Western Bank of the Upper Euphrates

AAYA – Arapgir Arkeolojik Yüzeysel Araştırması: Yukarı Fırat'ın Batı Kıyısından Yeni Veriler....60

Sevgi DÖNMEZ

The Highland Cultures of Arguvan (Malatya) in the Iron Age: Settlement Patterns and Ceramic Repertoire

Demir Çağı'nda Arguvan'ın (Malatya) Yüksek Yayla Kültürleri: Yerleşim Modelleri ve Seramik Repertuarı.....63

Mehmet IŞIKLI, Hazal OCAK

A Theoretical Approach to the Fortification–City Debates in Urartu: The Case of Ayanis

Urartu'da Kale – Kent Tartışmalarına Teorik Bir Yaklaşım: Ayanis Örneği.....66

Mateusz ISKRA, Hasmik SIMONYAN

Renewed Excavations at Arğıstikhinili: Results of the First Two Seasons of Works of the Armenian–Polish Archaeological Expedition

Arğıstikhinili'de Yeni Kazılar: Ermeni–Polonya Arkeoloji Misyonunun İlk İki Sezon Çalışmalarının Sonuçları.....69

Sandra HEINSCH-KUNTNER

On Urartu, Late Urartu and Post-Urartu: Material Culture in Transition

Urartu, Geç Urartu ve Urartu Sonrası Üzerine: Geçiş Sürecinde Maddi Kültür.....71

Poppy TUSHINGHAM

Experiences of Empire on Assyria's Northern and Northeastern Frontiers

Assur'un Kuzey ve Kuzeydoğu Sınırlarında İmparatorluk Deneyimleri.....74

Harun DANIŞMAZ, Kemalettin KÖROĞLU

A New Pass Crossing the Toros Mountains: Eğil–Palu/Ammaş Pass?

Torosları Aşan Yeni Bir Geçit: Eğil–Palu/Ammaş Geçidi?.....76

Mahmut Bilge BAŞTÜRK

Easy to Conquer, Hard to Claim: A Historical Geography of the Afşin–Elbistan Plain during the Iron Ages

Fethetmesi Kolay, Elde Tutması Zor: Demir Çağı'nda Afşin–Elbistan Ovası'nın Tarihi Coğrafyası78

Ayşegül AKIN ARAS, Alper ASLAN

Data Related to the Middle Iron Age in Northeast Anatolia: The Land of Qulha and Tigem Fortress

Kuzeydoğu Anadolu'da Orta Demir Çağı'na İlişkin Veriler: Qulha Ülkesi ve Tigem Kalesi.....81

Serkan ERDOĞAN

Two Examples of Interaction Between Urartu and Ancient Iranian Cultures: Derafş-e Kāvīāni and the Cult of Fire

Urartu ve Eski İran Kültürleri Arasındaki Etkileşime İki Örnek: Derafş-i Kāvīyāni ve Ateş Kültüdü84

Ruben DAVTYAN

Horses in Life and Death: Burial Practices and Equine Symbolism in the Near East

Yaşamda ve Ölümde Atlar: Yakın Doğu'da Gümü Uygulamaları ve At Sembolizmi.....87

Paul ZIMANSKY

Tradition vs Innovation in the Distribution of Bronze Objects in Greater Ayanis

Ayanis'te Bronz Objelerin Dağılımında Gelenek ve Yenilik.....90

Abdulkadir ÖZDEMİR, Ümit GÜDER

Restoration, Conservation, and Archaeometric Analyses of Urartian Belts, Bracelets, and Pins from the Elazığ Museum

Elazığ Müzesi'ndeki Urartu Dönemine Ait Kemer, Bilezik ve İğneler Üzerine Yapılan Restorasyon, Konservasyon ve Arkeometrik Analiz Çalışmaları.....92

Ayşe ÖZDEMİR

Animal Depictions on a Group of Urartian Belts from the Elazığ Museum

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Kemerleri Üzerindeki Hayvan Betimlemeleri.....95

Karolina WARECKA

Beads Remains of Personal Jewelry Found During the Research of Armenian Polish Archaeological Mission in Metsamor

Metsamor'daki Ermeni-Polonya Arkeoloji Misyonu'nun Araştırmalarında Ele Geçen Kişisel Takı Buluntuları.....98

Day 1
28/04/2026
Tuesday

1. Gün
28/04/2026
Salı

PROGRAM

09:00-09:30 - Registration | Kayıt

09:30-10:00 - Welcoming Remarks | Açılış Konuşmaları

Chair of the Editorial Board | Düzenleme Kurulu Başkanı:

Prof. Dr. Atilla BATMAZ

Deputy Director General, General Directorate of Cultural Heritage and Museums

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdür Yardımcısı:

Bülent GÖNÜLTAŞ

Head of the Department of Archaeology, Faculty of Letters, Ege University

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölüm Başkanı:

Prof. Dr. Hüseyin CEVİZOĞLU

Dean of Faculty of Letters, Ege University

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı:

Prof. Dr. Selami FEDAKAR

10:00 - Keynote Lecture | Açılış Konuşması:

Prof. Dr. Geoffrey D. SUMMERS

Past and Future Directions in the Prehistoric Archaeology of the Eastern Anatolian Highlands
Doğu Yaylalarının Prehistorik Arkeolojisi: Güncel Yaklaşımlar ve Gelecek Perspektifler

10:50-11:20 Coffee Break | Kahve Arası

Day 1
28/04/2026
Tuesday

1. Gün
28/04/2026
Salı

SESSION I I. OTURUM

Chair | Oturum Başkanı: Kemalettin KÖROĞLU

11:20-11:40 Yakup MEMMEDOV

Azykh Cave: A Unique Site Hosting Three Different Species of the Genus Homo
Azıh Mağarası: Homo Cinsinin Üç Farklı Türüne Ev Sahipliği Yapan Benzersiz Bir Alan

11.40-12.00 Francesca BALOSSİ RESTELLI, Elisa BIANCIFIORI

Contacts, Boundaries, and Local Trajectories: Rethinking Eastern Anatolia between Late Ubaid and Late Chalcolithic through the Evidence from Arslantepe

Temaslar, Sınırlar ve Yerel Gelişim Çizgileri: Arslantepe Bulguları Işığında Geç Ubeyd ile Geç Kalkolitik Arasında Doğu Anadolu'yu Yeniden Düşünmek

12.00-12:20 Yasemin YILMAZ, Kenan ÖNCEL, Mehmet Ozan ÖZBUDAK, Özgür ŞAHİN, Sidar GÜNDÜZALP, Mehmet Ali POLAT

Tozkoparan Mound Excavation
Tozkoparan Höyük Kazısı

12:20-12:35 Discussion | Tartışma
12:35-13:30 Lunch Break | Öğle Arası

SESSION II II. OTURUM

Chair | Oturum Başkanı: Mahmut Bilge BAŞTÜRK

13:30-13:50 Veli BAŞALİYEV, Elmar BAŞALİYEV

Relationship of Nakhchivan with the Near East During the Chalcolithic Period (Nakhchivan, Azerbaijan)

Kalkolitik Çağ'da Nahçıvan'ın Yakın Doğu ile İlişkileri
(Nahçıvan, Azerbaycan)

13:50-14:10 Rabia AKARSU

Traces of Settled Life Before the Karaz Culture in the Erzurum Plain: Evaluation of the Early and Middle Chalcolithic Age Layer Dated to the 5th Millennium BC in Pulur Höyük
Erzurum Ovası'nda Karaz Kültürü Öncesi Yerleşik Yaşam İzleri: Pulur Höyük'te M.Ö. 5. Binyıla Tarihlenen Erken ve Orta Kalkolitik Çağ Tabakasının Değerlendirilmesi

14:10-14:30 Elif BAŞTÜRK

Early Settlement Traces in the Afşin-Elbistan Plain: Tanır Yassihöyük in the Neolithic and Chalcolithic Periods

Afşin-Elbistan Ovasında Erken Yerleşim İzleri: Neolitik ve Kalkolitik Dönemde Tanır Yassihöyük

14:30-14:45 Discussion | Tartışma
14:45-15:00 Coffee Break | Kahve Arası

Day 1
28/04/2026
Tuesday

1. Gün
28/04/2026
Salı

SESSION III III. OTURUM

Chair | Oturum Başkanı: Krzysztof JAKUBIAK

15:00-15:20 Geoffrey D. SUMMERS

Thoughts on Early Trans-Caucasian Regionalisation

Erken Trans-Kafkasya Bölgeselleşmesi Üzerine Düşünceler

15:20-15:40 Gülşah ALTUNKAYNAK, Bülent GÖNÜLTAŞ

A New Study on the Mounds of Eastern Anatolia: Değirmenler Höyük

Doğu Anadolu Höyüklerine Dair Yeni Bir Çalışma: Değirmenler Höyük

15:40-16:00 Gülşah ÖZTÜRK

From Dot to Motif: Geometric Designs on Eastern Anatolian Karaz Ceramics

Noktadan Motife: Doğu Anadolu Karaz Seramikleri Üzerindeki Geometrik Tasarımlar

16:00-16:20 Discussion | Tartışma

Day 2
29/04/2026
Wednesday

2. Gün
29/04/2026
Çarşamba

SESSION I I. OTURUM

Chair | Oturum Başkanı: Francesca BALOSSIRESTELLI

09:00-9:20 Giorgi MINDIASHVILI, Zviad SHERAZADISHVILI

Early Bronze Age Kura-Araxes Culture Temple Complex from Gudabertka Settlement

Gudabertka Yerleşmesinden Erken Tunç Çağı'na Ait Kura-Aras Kültürü Tapınak Kompleksi

09:20-09:40 Umut PARLITI, Nazlı AKBAŞ

The U6 Elite Burial of the Karaz Culture (3rd Millennium BCE) from Parmaksız Kale Höyük

Parmaksız Kale Höyük'ün Karaz Medeniyetine (M.Ö. 3. Binyıl) Ait U6 Elit Mezarı

09:40-10:00 Gulan AYAZ

Van Çatak Kaniya Bekan Necropolis: New Data in Iron Age Research

Van Çatak Kaniya Bekan Nekropolü: Demir Çağı Araştırmalarında Yeni Veriler

10:00-10:15 Discussion | Tartışma

10:15-10:30 Coffee Break | Kahve Arası

Day 2
29/04/2026
Wednesday

2. Gün
29/04/2026
Çarşamba

SESSION II II. OTURUM

Chair | Oturum Başkanı: Abdülkadir ÖZDEMİR

10:30-10:50 Bora UYSAL, Ali ÇİFÇİ

Excavations at Elbistan Karahöyük and Hamzatepe (2021-2024): Flood Events, Stratigraphy, and Cultural Development

Elbistan Karahöyük ve Hamzatepe Kazıları (2021-2024): Sel Taşkınları, Tabakalanma ve Kültürel Gelişim

10:50-11:10 Krzysztof JAKUBIAK

Columned Hall in Metsamor (Armenia): A few Comments not only About the Architecture
Metsamor'daki (Ermenistan) Sütunlu Salon: Sadece Mimarlık Üzerine Olmayan Birkaç Yorum

11:10-11:30 Erkan KONYAR, Şemsihan KAYA

North-western Iran and Eastern Anatolia Early Iron Age Burial Chronologies: Reassessment and Ongoing Debates

Kuzeybatı İran ve Doğu Anadolu İlk Demir Çağı Mezar Kronolojileri: Yeniden Değerlendirme ve Süregelen Tartışmalar

11:30-11:45 Discussion | Tartışma

12:00-13:00 Lunch Break | Öğle Arası

SESSION III III. OTURUM

Chair | Oturum Başkanı: Erkan KONYAR

13:00-13:20 Alper GÖLBAŞ

AAYA - The Arapgir Archaeological Survey: New Data from the Western Bank of the Upper Euphrates

AAYA - Arapgir Arkeolojik Yüzey Araştırması: Yukarı Fırat'ın Batı Kıyısından Yeni Veriler

13:20-13:40 Sevgi DÖNMEZ

The Highland Cultures of Arguvan (Malatya) in the Iron Age: Settlement Patterns and Ceramic Repertoire

Demir Çağı'nda Arguvan'ın (Malatya) Yüksek Yayla Kültürleri: Yerleşim Modelleri ve Seramik Repertuarı

13:40-14:00 Mehmet IŞIKLI, Hazal OCAK

A Theoretical Approach to the Fortification-City Debates in Urartu: The Case of Ayanis
Urartu'da Kale - Kent Tartışmalarına Teorik Bir Yaklaşım: Ayanis Örneği

14:00-14:15 Discussion | Tartışma

14:15-14:30 Coffee Break | Kahve Arası

Day 2

29/04/2026

Wednesday

SESSION IV IV. OTURUM

2. Gün

29/04/2026

Çarşamba

Chair | Oturum Başkanı: **Geoffrey D. SUMMERS**

14:30-14:50 Mateusz ISKRA, Hasmik SIMONYAN

Renewed Excavations at Argishtikhinili: Results of the First two Season of works of the Armenian-Polish Archaeological Expedition

Argıştikhinili'de Yeni Kazılar: Ermeni-Polonya Arkeoloji Misyonunun İlk İki Sezon Çalışmalarının Sonuçları

14:50-15:10 Sandra HEINSCH-KUNTNER

On Urartu, Late Urartu and Post-Urartu: Material Culture in Transition

Urartu, Geç Urartu ve Urartu Sonrası Üzerine: Geçiş Sürecinde Maddi Kültür

15:10-15:30 Poppy TUSHINGHAM

Experiences of Empire on Assyria's Northern and Northeastern Frontiers

Assur'un Kuzey ve Kuzeydoğu Sınırlarında İmparatorluk Deneyimleri

15:30-15:50 Discussion | Tartışma

Day 3

30/04/2026

Thursday

SESSION I I. OTURUM

3. Gün

30/04/2026

Perşembe

Chair | Oturum Başkanı: **Paul ZIMANSKY**

09:00-09:20 Harun DANIŞMAZ, Kemalettin KÖROĞLU

A New Pass Crossing the Toros Mountains: Eğil-Palu/Ammaş Pass?

Torosları Aşan Yeni Bir Geçit: Eğil-Palu/Ammaş Geçidi?

09:20-09:40 Mahmut Bilge BAŞTÜRK

Easy to Conquer, Hard to Claim: A Historical Geography of the Afşin – Elbistan Plain during the Iron Ages

Fethetmesi Kolay, Elde Tutması Zor: Demir Çağı'nda Afşin – Elbistan Ovası'nın Tarihi Coğrafyası

09:40-10:00 Ayşegül AKIN ARAS, Alper ASLAN

Data Related to the Middle Iron Age in Northeast Anatolia: The Land of Qulha and Tigem Fortress

Kuzeydoğu Anadolu'da Orta Demir Çağı'na İlişkin Veriler: Qulha Ülkesi ve Tigem Kalesi

10:00-10:15 Discussion | Tartışma

10:15-10:30 Coffee Break | Kahve Arası

Day 3
30/04/2026
Thursday

3. Gün
30/04/2026
Perşembe

SESSION II II. OTURUM

Chair | Oturum Başkanı: Veli BAŞALİYEV

10:30-10:50 Serkan ERDOĞAN

Two Examples of Interaction Between Urartu and Ancient Iranian Cultures: Derafš-E Kāvīāni and the Cult of Fire

Urartu ve Eski İnan Kùltürleri Arasındaki Etkileşime İki ÖrneK: Derafş-i Kāvīyāni ve Ateş Kùltü

10:50-11:10 Ruben DAVTYAN

Horses in Life and Death: Burial Practices and Equine Symbolism in the Near East

Yaşamda ve Ölümdede Atlar: Yakın Doğu'da Gömü Uygulamaları ve At Sembolizmi

11:10-11:30 Paul ZIMANSKY

Tradition vs Innovation in the Distribution of Bronze Objects in Greater Ayanis

Ayanis'te Bronz Objelerin Dağılımında Gelenek ve Yenilik

11:30-11:45 Discussion | Tartışma

12:00-13:00 Lunch Break | Öğle Arası

SESSION III III. OTURUM

Chair | Oturum Başkanı: Yasemin YILMAZ

13:00-13:20 Abdulkadir ÖZDEMİR, Ümit GÜDER

Restoration, Conservation, and Archaeometric Analyses of Urartian Belts, Bracelets, and Pins from the Elazığ Museum

Elazığ Müzesi'ndeki Urartu Dönemine ait Kemer, Bilezik ve İğneler Üzerine Yapılan Restorasyon, Konservasyon ve Arkeometrik Analiz Çalışmaları

13:20-13:40 Ayşe ÖZDEMİR

Animal Depictions on a Group of Urartian Belts from the Elazığ Museum

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Kemeri Üzerindeki Hayvan Betimlemeleri

13:40-14:00 Karolina WARECKA

Beads Remains of Personal Jewelry Found During the Research of Armenian Polish Archaeological Mission in Metsamor

Metsamor'daki Ermeni-Polonya Arkeoloji Misyonu'nun Araştırmalarında Ele Geçen Kişisel Takı Buluntuları

14:00-14:15 Discussion | Tartışma

14:15-14:30 Coffee Break | Kahve Arası

Concluding Remarks | Kapanış Konuşması

14:30-15:00 Francesca BALOSSİ RESTELLI

Excursion to Yeşilova Höyük Visitor Centre / Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi Gezisi

* Only for symposium participants. Sempozyum katılımcılarına özeldir.

Excursion Departure Time: 15:30

Gezi Hareket Saati: 15:30

Past and Future Directions in the Prehistoric Archaeology of the Eastern Highlands

Doğu Yaylalarının Prehistorik Arkeolojisi: Güncel Yaklaşımlar ve Gelecek Perspektifler

Geoffrey D. SUMMERS ^[1]

Abstract

The aim of this wide-ranging talk is to identify and highlight some issues on which progress may be made in the course of deliberations during this workshop. I will begin with an overview of the geographic and climatic parameters of the large highland region, with its three lake basins of Van, Urmia and Sevan, to set the background for the majority of talks in this workshop. A second part concerns major resources in this region. These comprise obsidian, which was exploited and widely distributed in the early periods, and metal ores, which may have had far less importance than has frequently been assumed. These ideas in turn lead on to discussion about the cultural and economic isolation of our region in the Chalcolithic Period and the Bronze Ages, with, of course, the exception of the Euphrates valley, perhaps best considered as geographic entity in its own right with its strong connections to Greater Mesopotamia before the Bronze Age, and with the Hittite realm in the Late Bronze and Iron Ages. Attention is then turned to the second Millennium, and particularly the problematic and enigmatic Middle Bronze Age in the highlands. Relationships between various painted pottery traditions of Eastern Türkiye, the Urmia basin and the Caucasus are reviewed together with comments on their implications for understanding settlement patterns and the socio-economies of subregions. The final part of the talk will consider archaeological issues concerning the end of Urartu and, finally, the Achaemenid Empire.

Keywords: Eastern Highlands, obsidian, Middle Bronze Age, Urartu, Achaemenid Empire

[1] Prof. Dr., University of Chicago, Oriental Institute, e-mail: summersgd@gmail.com

Özet

Bu geniş kapsamlı sunumun amacı, bu çalıştay süresince yapılacak tartışmalar sırasında geliştirilebilecek bazı konuları belirlemek ve vurgulamaktır. Konuşmama, çalıştaydaki sunumların büyük çoğunluğu için bir arka plan oluşturmak amacıyla, Van, Urmiye ve Sevan göl havzalarını içeren bu geniş yayla bölgesinin coğrafi ve iklimsel özelliklerine genel bir bakışla başlayacağım. İkinci bölüm, bölgedeki başlıca kaynaklara odaklanacaktır. Bunlar arasında erken dönemlerde çıkarılan ve geniş bir alana dağılan obsidyen ile, çoğu zaman varsayıldığından çok daha az öneme sahip olmuş olabilecek metal cevherleri yer almaktadır. Bu değerlendirmeler, Kalkolitik Dönem ve Tunç Çağları boyunca bölgenin kültürel ve ekonomik izolasyonu üzerine bir tartışmaya zemin hazırlamaktadır. Elbette Fırat Vadisi bu durumun dışında tutulmalıdır; bu bölge, Tunç Çağı öncesinde Büyük Mezopotamya ile, Geç Tunç ve Demir Çağlarında ise Hitit dünyasıyla güçlü bağlantıları nedeniyle, kendi başına ayrı bir coğrafi birim olarak ele alınabilir. Konuşmanın devamında dikkatler İkinci Binyıla, özellikle de yaylalardaki sorunlu ve gizemli Orta Tunç Çağı'na yöneltilecektir. Doğu Türkiye, Urmiye Havzası ve Kafkasya'daki çeşitli boyalı çanak çömlek gelenekleri arasındaki ilişkiler gözden geçirilecek ve bunların yerleşim düzenleri ile alt bölgelerin sosyo-ekonomik yapılarının anlaşılmasına yönelik bağlantılar tartışılacaktır. Konuşmanın son bölümünde ise Urartu'nun sonu ile ilgili arkeolojik sorunlar ve son olarak Akhemenid İmparatorluğu ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Yaylaları, obsidyen, Orta Tunç Çağı, Urartu, Akhemenid İmparatorluğu

Azykh Cave: A Unique Site Hosting Three Different Species of the Genus Homo

Azıh Mağarası: Homo Cinsinin Üç Farklı Türüne Ev Sahipliği Yapan Benzersiz Bir Alan

Yakup MEMMEDOV ^[1]

Abstract

The Azykh Paleolithic cave camp site was discovered in 1960 by archaeologist Mammadali Huseynov in the Khojavand region. Located on the left bank of the Kuruchay River, the cave sits at an elevation of 950 meters above sea level and 200–250 meters above the current riverbed. It has two entrances and five chambers, with a total area of 1,250 m², a length of 250 meters, and a height of 20 meters. The cave is of karstic origin.

Azykh Cave, considered one of the largest karstic caves in the South Caucasus, has yielded a total of 6,232 stone tools across 10 archaeological layers, belonging to three distinct archaeological cultures. Of these, 199 artifacts were recovered from layers VII–X and are attributed to the Kuruchay Culture (dating from approximately 1.2 million to 780 thousand years ago). No paleoanthropological remains were found in these layers.

From layer VI, 2,000 specimens were found, and from layer V, 289 specimens were recovered. A hominid remain dating back 350,000–400,000 years was discovered in layer V, and analyses indicate that it belongs to the species *Homo heidelbergensis*. From layer III, which belongs to the Mousterian Culture, 3,744 specimens were found. During unauthorized excavations, a Neanderthal remain (a tooth) was discovered.

[1] Dr., Institute of Archaeology and Anthropology of the Azerbaijan National Academy of Sciences, Department of History and Archaeology of Khazar University, Baku - Azerbaijan

These findings indicate that Azikh Cave hosted three different species of the genus Homo. With this characteristic, Azykh Cave holds unique significance. Following the liberation of Karabakh from occupation, archaeological research at Azikh Cave has resumed.

As a result of the surface surveys conducted by Prof. Ismayil Baykara in Van Province between 2014 and 2021, numerous chipped stone artifacts made of obsidian were identified in the Erciş district, belonging to the Lower and Middle Paleolithic periods. Dating studies carried out in the region revealed that the lava flow at the site dates back approximately $420,000 \pm 24$ years. When the technological and typological analysis of the chipped stone artifacts is evaluated alongside the dating results, it is concluded that the site belongs to the Lower Paleolithic Period, specifically the Late Acheulean Culture. These findings are comparable to the VI–V layers of the Azikh Cave in Azerbaijan and the Qaraca site (dating from 460,000 to 370,000 years ago).

Keywords: South Caucasus, Azykh Cave, Paleolithic, Kuruchay Culture, Lithic Technology.

Özet

Azıh paleolitik mağara kamp alanı, 1960 yılında arkeolog Mammadali Hüseyinov tarafından Hocavand bölgesinde keşfedilmiştir. Kuruçay'ın sol kıyısında, deniz seviyesinden 950 m yükseklikte ve günümüz çay yatağından 200-250 m yukarıda konumlanan, iki girişi ve beş salonu olan mağara (toplam alanı 1250 m², uzunluğu 250 m, yüksekliği 20 m) karstik kökenlidir.

Güney Kafkasya'daki en büyük karstik mağaralardan biri olarak kabul edilen Azıh Mağarası'nda 10 arkeolojik tabakada üç farklı arkeolojik kültüre ait toplam 6232 taş alet ortaya çıkarılmıştır. Bunların 199 tanesi Kuruçay Kültürü'ne ait VII-X tabakalardan elde edilmiştir (1.2 milyon yıl önceden 780 bin yıl öncesine kadar). Bu tabakada herhangi bir paleoantropolojik kalıntıya rastlanmamıştır.

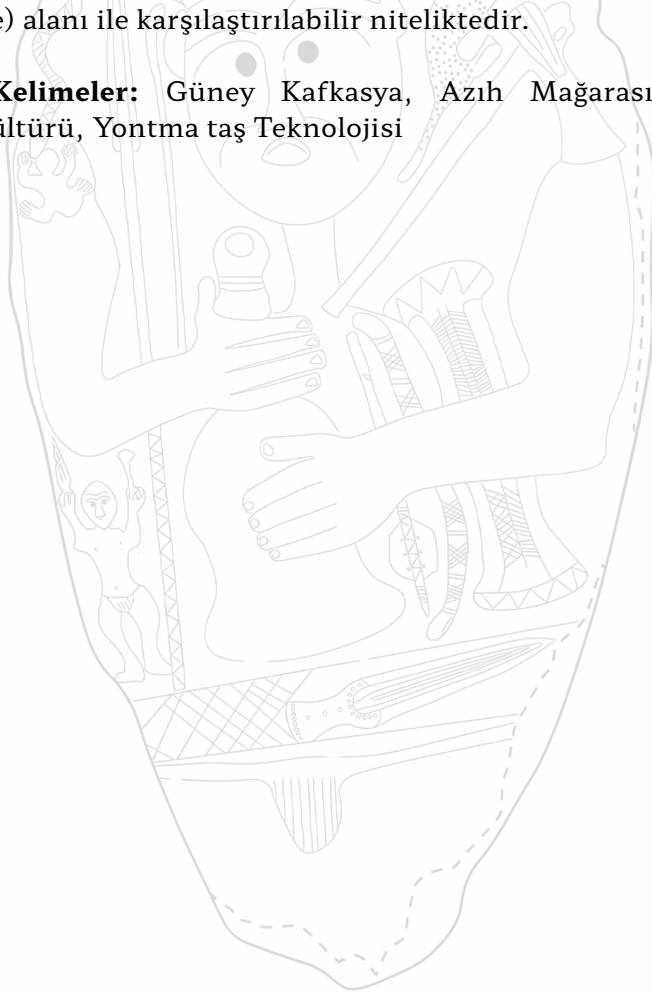
VI. tabakadan 2000, V. tabakadan 289 örnek bulunmuştur. V. tabakadan 350-400 bin yıl öncesine ait bir hominid kalıntısı keşfedilmiş olup, analizler onun Homo heidelbergensis türüne ait olduğunu göstermektedir.

Musteryen Kültürü'ne ait III. tabakadan ise 3744 örnek bulunmuştur. Burada yapılan izinsiz kazılarda bir Neandertal kalıntısı (diş) keşfedilmiştir. Bu veriler Azıh Mağarası'nın Homo cinsine ait üç farklı türe ev sahipliği yaptığını göstermektedir. Bu özelliği ile Azıh Mağarası eşsiz bir öneme sahiptir. Karabağ'ın işgalden kurtarılmasının ardından Azıh Mağarası'nda arkeolojik araştırmalar yeniden başlatılmıştır.

2014-2021 yılları arasında Prof. İsmayıl Baykara tarafından Van ilinde gerçekleştirilen yüzey araştırmasının sonuçlarında, ilin Erciş ilçesinde obsidiyenden yapılmış çok sayıda Alt ve Orta Paleolitik dönemlere ait yontma taş kalıntısı tespit edilmiştir. Bölgede yapılan tarihlendirme çalışmaları sonucunda buluntu alanındaki lav akıntısının yaklaşık 420.000 ± 24 yıl öncesine ait olduğu belirlenmiştir. Yontma taş kalıntılarının teknolojik ve tipolojik incelemesi, tarihlendirme çalışma-

ları sonucunda buluntu alanındaki lav akıntısının yaklaşık 420.000 ± 24 yıl öncesine ait olduğu belirlenmiştir. Yontma taş kalıntılarının teknolojik ve tipolojik incelemesi, tarihlendirme çalışmalarıyla birlikte değerlendirildiğinde, bu alanın Alt Paleolitik Dönem, Geç Acheulean Kültürü'ne ait olduğu ortaya konmuştur. Bu buluntular, Azerbaycan'daki Azıh Mağarası'nın VI-V tabakaları ve Qaraca (460-370 bin yıl önce) alanı ile karşılaştırılabilir niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Güney Kafkasya, Azıh Mağarası, Paleolitik, Kuruçay Kültürü, Yontma taş Teknolojisi

Contacts, Boundaries, and Local Trajectories: Rethinking Eastern Anatolia between Late Ubaid and Late Chalcolithic through the Evidence from Arslantepe

Temaslar, Sınırlar ve Yerel Gelişim Çizgileri: Arslantepe Bulguları Işığında Geç Ubeyd ile Geç Kalkolitik Arasında Doğu Anadolu'yu Yeniden Düşünmek

Francesca BALOSSI RESTELLI ^[1] - **Elisa BIANCIFIORI** ^[2]

Abstract

The traditional account of the Chalcolithic in Eastern Anatolia has long been framed within the broader developments of Mesopotamia — specifically, the “intrusive” Ubaid expansion at the close of the 6th millennium BCE and the subsequent appearance of a locally defined Late Chalcolithic by the mid-5th millennium BCE. Recent research in Northern Mesopotamia and Southeastern Anatolia, however, suggests that the connection between these two horizons was more complex and less linear than previously assumed. At the same time, new perspectives are reconsidering the Late Chalcolithic not merely as a reaction to the Ubaid phenomenon, but as the outcome of diverse local trajectories of adaptation and interaction. Drawing on the 5th-millennium assemblages from Arslantepe and their comparison with coeval sites in adjacent regions, this paper explores the networks of interaction and cultural dynamics that shaped the Upper Tigris and Upper Euphrates areas during this transformative period.

Keywords: Arslantepe, Chalcolithic Period, Ubaid Expansion, Interaction Networks, Local Trajectories

[1] Prof. Dr., Sapienza University of Roma, Faculty of Letters and Philosophy, Department of Antiquities, Italy, e-mail: francesca.balossi@uniroma1.it

[2] Dr., Sapienza University of Roma, Faculty of Letters and Philosophy, Department of Antiquities, Italy.

Özet

Doğu Anadolu'daki Kalkolitik dönem, uzun süre Mezopotamya'daki daha geniş ölçekli gelişmeler bağlamında değerlendirilmiştir. Bu çerçevede özellikle M.Ö. 6. Binyılın sonunda gözlenen “dışarıdan gelen” Ubeyd yayılımı ile M.Ö. 5. Binyılın ortalarına doğru ortaya çıkan ve yerel bir karakter taşıdığı düşünülen Geç Kalkolitik evre belirleyici kabul edilmiştir. Ancak Kuzey Mezopotamya ve Güneydoğu Anadolu'da yapılan son araştırmalar, bu iki dönem arasındaki ilişkinin önceki varsayımlardan daha karmaşık ve daha az doğrusal olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda yeni yaklaşımlar, Geç Kalkolitik'i yalnızca Ubeyd olgusuna bir tepki olarak değil, çeşitli yerel uyum ve etkileşim süreçlerinin bir sonucu olarak yeniden değerlendirmektedir. Bu çalışma, Arslantepe'nin M.Ö. 5. Binyıla tarihlenen buluntu topluluklarından ve bunların komşu bölgelerdeki çağdaş yerleşimlerle karşılaştırmalarından yola çıkarak etkileşim ağlarını ve kültürel dinamikleri incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Arslantepe, Kalkolitik Dönem, Ubeyd Yayılımı, Etkileşim Ağları, Yerel Gelişim Çizgileri

Tozkoparan Mound Excavation

Tozkoparan Höyük Kazısı

**Yasemin YILMAZ^[1] - Kenan ÖNCEL^[2] - Mehmet Ozan ÖZBUDAK^[3] -
Özgür ŞAHİN^[4]
Sidar GÜNDÜZALP^[5] - Mehmet Ali POLAT^[6]**

Abstract

During the surface surveys we began in 2015, various material culture remains dating from the Lower Paleolithic to the end of the Medieval period were identified within the province of Tunceli. One of the settlements discovered during these surveys in 2017 is Tozkoparan Mound, located in Tozkoparan Village of the Pertek District, which was officially registered as a first-degree archaeological site in 2019. The modern village has expanded around the mound, resulting in significant destruction, particularly in the eastern section from the central part of the mound onward. Consequently, rescue excavations were initiated in 2021 under the direction of the Tunceli Museum Directorate. Two excavation seasons were carried out between 2021 and 2022, but activities were suspended for two years due to the February 6th earthquake. Excavations resumed in 2025.

[1] Assoc. Prof. Dr., Department of Archaeology, Faculty of Arts and Sciences, Düzce University, 81620, Konuralp, Düzce, Türkiye, ror.org/04175wc52
yaseminyilmaz@duzce.edu.tr ORCID: 0000-0001-7258-4920

[2] Director, Tunceli Museum, Moğoltay Neighborhood, Avukat Ali Demir Street, No. 5/1, Tunceli, kenan.oncel@ktb.gov.tr — ORCID: 0000-0002-3607-8737

[3] Research Asst. Dr., Hitit University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Archaeology, mozanozbudak@hitit.edu.tr, — ORCID: 0000-0001-9944-9403

[4] Specialist, Tunceli Museum, Moğoltay Neighborhood, Avukat Ali Demir Street, No. 5/1, Tunceli, ozgur.sahin@ktb.gov.tr, ORCID: 0000-0002-9042-256X

[5] Asst. Prof. Dr., Karadeniz Technical University, Faculty of Letters, Department of Archaeology, Prehistoric Archaeology, D202 61080 Ortahisar/Trabzon — sidargunduzalp@ktu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4465-6952

[6] Specialist, Istanbul Archaeological Museums Directorate, Alemdar Street, Osman Hamdi Bey Yokuşu, Gülhane - Fatih/İstanbul, polatmehmetali@gmail.com — ORCID: 0000-0003-0752-6884

The project is notable as the first excavation conducted in the province after the Keban Project. Taking this into account, two main excavation areas were designated—one on the mound's summit and the other on its eastern section—to clarify both the stratigraphy of the mound and the broader archaeological chronology of the region based on the excavation data. Due to extensive destruction, there is a fill difference of nearly eight meters between the summit and the eastern area. In the eastern section, thick-walled structures began to emerge immediately beneath the modern occupation level. By the end of the 2025 season, approximately 120 m² had been excavated in this area. In the southern part of the trench, interconnected rooms built with stone walls over one meter thick were uncovered. In the northern part, traces of a different architectural system with walls up to 1.5 meters thick were identified. There is also an elevation difference between the northern and southern sections. At this stage, Late Chalcolithic pottery is predominantly found in the northern area, while Karaz-type pottery is more common in the southern part. This presentation evaluates the preliminary results obtained from the eastern excavation area after three seasons of work.

Keywords: Tunceli, Tozkoparan Mound, Late Chalcolithic, Karaz, Architecture

Özet

2015 yılında başladığımız yüzey araştırmalarında, Tunceli ilinin Alt Paleolitik'ten Ortaçağ sonuna uzanan geniş bir zaman dilimine ait farklı maddi kültür kalıntılarına ulaşılmıştır. Bu araştırmalar esnasında 2017 yılında tespit edilen yerleşimlerden biri olan ve Pertek ilçesinin Tozkoparan Köyü'nde yer alan Tozkoparan Höyük, 2019 yılında ise 1. Derece sit alanı olarak tescillenmiştir. Güncel köy, höyüğün etrafında genişlemiştir. Bu durumun sonucu olarak höyüğün orta bölümünden itibaren doğu kısmı büyük oranda tahrip olmuştur. Bu nedenle 2021 yılında Tunceli Müze Müdürlüğü Başkanlığı'nda kurtarma kazılarına başlanmıştır. 2021-2022 yıllarında iki sezon kazı yapılmış, 6 Şubat depremi nedeniyle iki yıl ara verilmiştir. 2025 yılında kazılara yeniden başlanmıştır.

Keban projesinden sonra kentte ilk yapılan kazı olma özelliğini taşımaktadır. Bu durum dikkate alınarak bir yandan höyüğün diğer yandan kentin arkeolojik kronolojisini kazılardan gelen verilerle daha net ortaya koymak amacıyla tepede ve doğu bölümde iki alanda çalışılmıştır. Yoğun tahribat nedeniyle, tepe ile doğu bölümdeki alan arasında sekiz metreye yakın bir dolgu farkı söz konusudur. Doğu bölümde güncel yaşam düzleminin hemen altında kalın duvarlı yapılar açığa çıkmaya başlamıştır. 2025 sezonu sonunda doğu bölümde yaklaşık 120 m²'lik bir alan kazılmıştır. Alanın güney kısmında yer yer bir metrenin üzerinde taş duvarlarla inşa edilmiş birbiriyle bağlantılı mekânlar açığa çıkarılmıştır. Alanın kuzeyinde ise 1,5 m'den kalın duvarlara sahip farklı bir yapı sistemine ait izler vardır. Kuzey ve güney kısımda seviye farkları söz konusudur. Bulduğumuz aşamada ağırlıklı olarak alanın kuzeyinde Geç Kalkolitik çanak çömleğine, güneyindeyse Karaz çanak çömleğine rastlanmaktadır. Bu sunumda, doğu alanda üç sezon sonunda elde edilen ön sonuçlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tunceli, Tozkoparan Höyük, Geç Kalkolitik, Karaz, Mimari

Relationship of Nakhchivan with the Near East During the Chalcolithic Period (Nakhchivan, Azerbaijan)

Kalkolitik Çağ'da Nahçıvan'ın Yakın Doğu ile İlişkileri (Nahçıvan, Azerbaycan)

Veli BAŞŞALİYEV^[1] - Elmar BAŞŞALİYEV^[2]

Abstract

Halaf-style pottery found at the Kültepe I settlement in Nakhchivan confirms that ancient cultures of Nakhchivan developed in connection with the Near East from the Neolithic period. Settlements such as Nakhchivan Tepe, Uçan Ağıl, and Bülövkaya, discovered in Nakhchivan between 2010 and 2017, indicate that these connections continued into the Chalcolithic period. However, Chalcolithic culture of Nakhchivan stands out with its distinct characteristics. Thus, we see the continuation of the local Neolithic culture at Uçan Ağıl, while Dalma Tepe-type pottery spread to Nakhchivan Tepe. The pottery of the Bülövkaya settlement reflects the influence of the Ubaid culture. The results of archaeological research show that the Dalma Tepe Culture, which spread in the Urmia Basin and Mesopotamia, originated in the South Caucasus. This culture spread from the Karabakh region of Azerbaijan. One of the characteristic features of this culture is impressed pottery. Painted pottery, found in the Urmia Basin during the Dalma Tepe period, was identified as Dalma painted. However, investigation of the Dalma Tepe Culture demonstrates the strong

[1] Prof. Dr., Nakhchivan State University, Nakhchivan Branch of the Azerbaijan National Academy of Sciences, Nakhchivan, Azerbaijan, e-mail: velibahshaliyev@mail.ru, ORCID: 0000 0002 4914 3016.

[2] PhD Student, Erzurum Atatürk University, Faculty of Letters, Department of Ancient History, Erzurum / Turkey, e-mail: elmarbakhshaliyev@gmail.com, ORCID:0000 0003 3360 0961.

influence of the Ubaid culture. The discovery of Ubaid-style pottery during excavations at the Uçan Ağıl, Nakhchivan Tepe, and Bülövkaya settlements in Nakhchivan confirms the northward expansion of this culture. The absence of Dalma Tepe-style impressed pottery from some settlements in the Urmia Basin and at Bülövkaya indicates that in this region also developed a culture distinct from the Dalma Tepe Culture. We believe that economic-cultural relations and migrations between the South Caucasus and the Near East played a significant role in the formation of these cultures. Considering that the Nakhchivan Tepe and Bülövkaya communities primarily used obsidian from the South Caucasus and Eastern Anatolia, we can conclude that the raw material resources in Eastern Anatolia and the South Caucasus, particularly obsidian, copper deposits, and abundant pastures, played a significant role in the formation of these migrations.

Keywords: Near East, South Caucasus, Azerbaijan, Nakhchivan, Dalma Tepe, Ubaid Culture

Özet

Nahçıvan'daki Kültepe I yerleşiminde bulunan Halaf tipi çanak çömlekler, Nahçıvan'ın eski kültürlerinin Neolitik dönemden itibaren Yakın Doğu ile bağlantılı olarak geliştiğini doğrulamaktadır. 2010-2017 yılları arasında Nahçıvan'da keşfedilen Nahçıvan Tepe, Uçan Ağıl ve Bülövkaya gibi yerleşimler, bu ilişkilerin Kalkolitik dönemde de devam ettiğini göstermektedir. Ancak Nahçıvan'ın Kalkolitik Çağ kültürü, oldukça farklı özellikleriyle öne çıkmaktadır. Böylece bir yandan Uçan Ağıl'da yerel Neolitik Çağ kültürünün devam ettiğini, diğer yandan Nahçıvan Tepe'de Dalma Tepe tipi çanak çömleklerin yayıldığını görüyoruz. Bülövkaya yerleşiminin çanak çömleği ise Ubeyd Kültürü'nün etkisini yansıtmaktadır. Arkeolojik araştırmaların sonuçları, Urmiye Havzası ve Mezopotamya'da yayılan Dalma Tepe Kültürü'nün Güney Kafkasya kökenli olduğunu ve bu kültürün Azerbaycan'ın Karabağ bölgesinden yayıldığını göstermektedir. Bu kültürün karakteristik özelliklerinden biri de baskı bezemeli çanak çömlektir. Dalma Tepe Kültürü döneminde Urmiye Havzası'nda yaygın olan boyalı çanak çömlek Dalma boyalıları olarak tanıtılmıştır. Ancak Dalma Tepe Kültürü'nün incelenmesi, Ubeyd Kültürü'nün bu kültür üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu göstermektedir. Nahçıvan'da Uçan Ağıl, Nahçıvan Tepe ve Bülövkaya yerleşimlerinin kazıları sırasında Ubeyd tipi çanak çömleğin bulunması, bu kültürünün kuzeye doğru yayıldığını doğrulamaktadır. Urmiye Havzası'ndaki bazı yerleşimlerde ve Bülövkaya'da Dalma Tepe tipi baskı bezemeli çanak çömleğin bulunmaması, bu bölgede Dalma Tepe Kültürü'nden farklı bir kültürün de oluştuğunu göstermektedir. Bu kültürlerin oluşumunda Güney Kafkasya ile Yakın Doğu arasındaki ekonomik-kültürel ilişkiler ve göçlerin belli role sahip olduğuna inanıyoruz. Nahçıvan Tepe ve Bülövkaya toplumunun ağırlıklı olarak Güney Kafkasya ve Doğu Anadolu'dan gelen obsidiyeni kullandığını göz önüne alırsak, Doğu Anadolu ve Güney Kafkasya'daki hammadde kaynaklarının, özellikle obsidiyen, bakır yatakları ve bol otlakların bu göçlerin oluşumunda önemli rol oynadığını söyleyebiliriz.

Traces of Settled Life Before the Karaz Culture in the Erzurum Plain: Evaluation of the Early and Chalcolithic Age Layer Dated to the 5th Millennium BC in Pulur Höyük

Erzurum Ovasında Karaz Kültürü Öncesi Yerleşik Yaşam İzleri: Pulur Höyükte M.Ö. 5. Binyıla Tarihlenen Erken ve Kalkolitik Çağ Tabakasının Değerlendirilmesi

Rabia AKARSU^[1]

Abstract

Pulur Höyük is located within the boundaries of the Ömerteppe neighborhood, 20 km west of Erzurum province and 8 km south of the Aziziye district in the Eastern Anatolia Region. Today, it is a settlement approximately 15 m high and 600x500 m in size. Excavations that began in 2021 continue under the direction of Assoc. Prof. Dr. Rabia Akarsu with the permission and financial support of the Ministry of Culture and Tourism, General Directorate of Cultural Heritage and Museums. Considering the radiocarbon results obtained during the 2021-2025 Pulur Höyük excavations, as well as the differentiation in architectural elements and finds, 8 levels have been identified: Middle Ages, Late Bronze Age/Early Iron Age, Early Bronze Age III/Middle Bronze Age, Early Bronze Age II, Early Bronze Age I, Late Chalcolithic Age, Middle Chalcolithic Age and Early Chalcolithic Age. In Northeastern Anatolia, the Early and Middle Chalcolithic layers, including both architectural phases and ceramic and small artifacts, were identified for the first time during the Pulur Höyük excavations. The fact that virgin soil has not yet been reached in the study areas is also significant in demonstrating the continued existence of the culture at Pulur Höyük. The identification of traces of life at Pulur Höyük 7,000

[1] Assoc. Prof. Dr., Ataturk University, Faculty of Letters, Department of Archaeology, e-mail: rabia.ozcan@atauni.edu.tr

years ago is significant in demonstrating that settlement began in Erzurum at a very early date. Traces of settled life and socio-economic activities at Pulur Höyük dating back to the 5th millennium BC have been revealed, supported by radiocarbon dating. The Pulur Höyük excavations continue to expand our understanding of the early chronology of Eastern Anatolia. Important steps have been taken in unearthing local Chalcolithic elements in the region at Pulur Höyük and it is expected that traces of the Neolithic Age will also be uncovered in future excavation seasons. In this paper, the Early and Chalcolithic Age layer dated to the 5th Millennium BC in Pulur Höyük will be evaluated in the light of radiocarbon dates and archaeological findings.

Keywords: Pulur Mound, Eastern Anatolia Archaeology, Chalcolithic Period, Cultural Continuity

Özet

Pulur Höyük, Doğu Anadolu Bölgesinde Erzurum ilinin 20 km batısında ve Aziziye ilçesinin 8 km güneyinde Ömertepe mahallesi sınırları içinde yer almaktadır. Günümüzde yaklaşık 15 m yüksekliğinde ve 600x500 m boyutunda bir yerleşimdir. 2021 yılında başlayan kazı çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ve maddi desteğiyle Doç. Dr. Rabia AKARSU'nun başkanlığında devam etmektedir. 2021-2025 yılı Pulur Höyük kazı çalışmalarında elde edilen radyokarbon sonuçları ile birlikte mimari unsurlar ve buluntulardaki farklılaşmalar göz önünde bulundurularak Ortaçağ, Geç Tunç Çağı/Erken Demir Çağı, Erken Tunç Çağı III/Orta Tunç Çağı, Erken Tunç Çağı II, Erken Tunç Çağı I, Geç Kalkolitik Çağ, Orta Kalkolitik Çağ ve Erken Kalkolitik Çağ olmak üzere 8 tabaka belirlenmiştir. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde şimdiye kadar ilk defa Erken ve Orta Kalkolitik Çağa ait tabaka hem mimari evreleri hem de seramik ve küçük buluntularıyla Pulur Höyük kazılarında tespit edilmiştir. Halen daha çalışma alanlarında ana toprağa ulaşılmaması Pulur Höyükte kültürün devam ettiğini göstermesi açısından ayrıca önem arz etmektedir. Pulur Höyükte günümüzden 7 Binyıl önceki yaşam izlerinin tespit edilmesi, Erzurum'da çok erken tarihlerden itibaren yerleşimin başladığını göstermesi açısından önemlidir. Pulur Höyük'te M.Ö. 5. Binyıla ait yerleşik yaşam izleri ve gerçekleştirilen sosyo-ekonomik faaliyetler radyokarbon tarihllemeler ile desteklenerek ortaya konmuştur. Pulur Höyük kazı çalışmalarıyla birlikte Doğu Anadolu Bölgesi'nin erken dönem kronolojisine dair bilgilerimiz artmaya devam etmektedir. Bölgenin yerel Kalkolitik Çağ unsurlarının ortaya konmaya başlanmasında önemli adımların atıldığı Pulur Höyükte ilerleyen kazı sezonlarında Neolitik Çağa ait izlere de ulaşılması beklenmektedir. Bu bildiride, radyokarbon tarihler ve arkeolojik bulgular ışığında Pulur Höyükte M.Ö. 5. Binyıla tarihlenen Erken ve Kalkolitik Çağ tabakasının değerlendirilmesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Pulur Höyük, Doğu Anadolu Arkeolojisi, Kalkolitik Çağ, Kültürel Süreklilik

Early Settlement Traces in the Afşin-Elbistan Plain: Tanır Yassihöyük in the Neolithic and Chalcolithic Periods

Afşin-Elbistan Ovasında Erken Yerleşim İzleri: Neolitik ve Kalkolitik Dönemde Tanır Yassihöyük

Elif BAŞTÜRK^[1]

Abstract

Tanır Yassihöyük, located in the Afşin district of Kahramanmaraş province, stands out as one of the most remarkable centers of the Afşin-Elbistan Plain with significant archaeological potential. The Afşin-Elbistan Plain, extending north of the Southeastern Taurus Mountains, serves as a strategic crossroads for the interaction of Central Anatolian, Eastern Anatolian, and Mesopotamian cultures. Situated on the banks of the Hurman River, one of the main water sources of this strategic region, Tanır Yassihöyük provided a highly favorable settlement area in terms of agricultural production, trade, and habitation.

Systematic excavations that began in 2021 have revealed a sequence of nine distinct stratigraphic layers at Tanır Yassihöyük, with sub-phases representing continuous occupation from the Late Neolithic to the Roman Period.

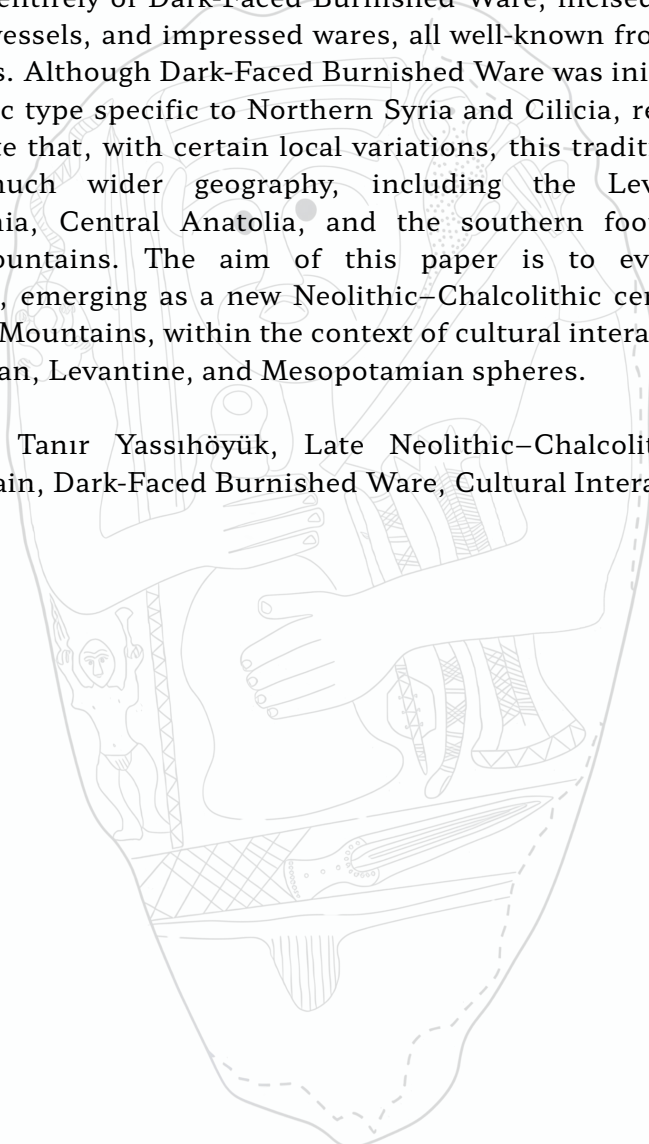
Investigations conducted on the rocky outcrop extending from the northeastern slopes of Tanır Yassihöyük have so far traced the earliest settlement phase back to the Late Neolithic Period (ca. 6000 BC). This early phase is followed by a cemetery area dated to the Late Chalcolithic Period (ca. 4000 BC). Despite the limited excavation areas, finds from these layers have revealed the presence of rare mortuary traditions and cultural practices in Anatolian archaeology, such as intentional cranial deformation (Late Chalcolithic Period) and isolated sub-floor skull burials (Late Neolithic Period).

[1] Assoc. Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evren University, Faculty of Science and Literature, Department of Archaeology, e-mail: elif.basturk@ahievran.edu.tr

Throughout the cultural deposits of the Late Neolithic Period, the ceramic assemblage exhibits a highly homogeneous character, consisting entirely of Dark-Faced Burnished Ware, incised and excised decorated vessels, and impressed wares, all well-known from the Amuq A–B phases. Although Dark-Faced Burnished Ware was initially defined as a ceramic type specific to Northern Syria and Cilicia, recent studies demonstrate that, with certain local variations, this tradition extended over a much wider geography, including the Levant, Upper Mesopotamia, Central Anatolia, and the southern foothills of the Taurus Mountains. The aim of this paper is to evaluate Tanır Yassihöyük, emerging as a new Neolithic–Chalcolithic center north of the Taurus Mountains, within the context of cultural interactions across the Anatolian, Levantine, and Mesopotamian spheres.

Keywords: Tanır Yassihöyük, Late Neolithic–Chalcolithic, Afşin–Elbistan Plain, Dark-Faced Burnished Ware, Cultural Interaction

Özet

Kahramanmaraş ili Afşin ilçesinde yer alan Tanır Yassihöyük, Afşin-Elbistan ovasının oldukça dikkat çekici ve arkeolojik potansiyeli yüksek merkezlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Güneydoğu Torosların kuzeyinde uzanan Afşin-Elbistan Ovası, Orta Anadolu, Doğu Anadolu ve Mezopotamya kültürlerinin birbirine geçişinde stratejik bir kavşak görevi görmektedir. Tanır Yassihöyük ise bu stratejik alanın başlıca su kaynaklarından biri olan Hurman Suyu kıyısındaki konumuyla hem tarımsal üretim hem de ticaret ve iskân açısından oldukça elverişli bir yerleşim alanına sahiptir. 2021 yılında başlayan sistematik kazı çalışmaları, Tanır Yassihöyük'te Geç Neolitik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar kesintisiz devam eden, alt evrelere sahip dokuz farklı tabakaya ait bir yerleşim silsilesini ortaya koymuştur.

Tanır Yassihöyük'ün kuzeydoğu eteklerinin yayıldığı kayalık çıkıntı üzerinde gerçekleştirilen çalışmalar, erken yerleşim evresini şu an için Geç Neolitik Dönem'e (M.Ö. 6000) götürmektedir. Bu erken evreyi, Geç Kalkolitik Dönem'e (MÖ. 4000) tarihlenen mezarlık alanı takip etmektedir. Oldukça sınırlı kazı alanlarında saptanan bu tabakalara ait bulgular, bilinçli kafatası deformasyonu (Geç Kalkolitik Dönem) ve izole taban altı kafatası gömüsü (Geç Neolitik Dönem) gibi Anadolu arkeolojisinde nadir görülen ölü gömme gelenekleri ve kültürel pratiklerin varlığını ortaya koymaktadır.

Geç Neolitik Dönem kültür dolgusu boyunca, tespit edilen seramik buluntular son derece homojen bir görünüm sunmakta olup, tamamı Amuq A – B evresinden bildiğimiz Koyu Yüzlü Açkılı Mallar, çizi-kazıma bezemeliler ve baskı bezemeli kaplardan oluşmaktadır. Koyu Yüzlü Açkılı Mallar başlangıçta Kuzey Suriye ve Kilikya Bölgesi'ne özgü bir seramik türü olarak tanımlanmış olmakla birlikte, son yıllardaki çalışmalar, bazı yerel varyasyonlarla birlikte bu geleneğin Levant, Yukarı Mezopotamya, İç Anadolu ve Toros Dağları'nın güney etekleri boyunca daha geniş bir coğrafyaya yayıldığını göstermektedir. Bu bildirinin amacı ise Torosların kuzeyinde ortaya çıkan yeni bir Neolitik-Kalkolitik merkez olarak Tanır Yassihöyük'ün Anadolu, Levant ve Mezopotamya eksenindeki kültürel etkileşimler bağlamında değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Tanır Yassihöyük, Geç Neolitik – Kalkolitik, Afşin-Elbistan Ovası, Koyu Yüzlü Açkılı Mallar, Kültürel Etkileşim

Thoughts on Early Trans-Caucasian Regionalisation

Erken Trans-Kafkasya Bölgeselleşmesi Üzerine Düşünceler

Geoffrey D. SUMMERS^[1]

Abstract

Outstanding contributions to the theme of this conference, and to the Early Trans-Caucasian (ETC) in particular, were made by three scholars who are no longer with us. Charles Burney, who conducted pioneering surveys in Eastern Turkey before excavating the important sites of Yanik Tepe and Haftavan Tepe in NW Iran; Altan Cilingiroğlu, a student of Burney, who excavated Dilkaya on the eastern shore of Lake Van, and went on to make magnificent discoveries at Urartian Ayanis; and Antonio Sagona, who first made a brave attempt at a synthesis of the Kura-Araxes/Early Trans-Caucasian, published in three volumes, which he improved and refined through his excavations at Sos Höyük near Erzurum as well as at Chobareti and Rabati in Georgia. Against this background, the ETC will be considered in the light of the recent publication of a monograph on the pottery and objects from Charles Burney's excavations at Yanik Tepe in NW Iran. The core of this contribution will comprise reflections on regionalisation within the vast and diverse geographic spread of the ETC, with emphasis on the Lake Urmia basin in NW Iran and the Van Region. The lack of large horizontal exposures and long sequences of occupation at settlements in Eastern Anatolia that are comparable to ETC II and III at Yanik Tepe, and ETC III at Haftavan Tepe, necessitates a focus on pottery forms and styles of embellishment. The paper will conclude with comments on differing ETC settlement patterns and their possible explanations.

Keywords: Early Trans-Caucasian (ETC), Yanik Tepe, Regionalisation, Ceramic Analysis, Lake Urmia Basin

[1] Prof. Dr., University of Chicago, Oriental Institute, e-mail: summersgd@gmail.com

Özet

Bu konferansın temasına, özellikle de Erken Trans-Kafkasya (ETC) kültürüne olağanüstü katkılarda bulunan üç değerli araştırmacı artık aramızda değildir. Doğu Anadolu'da öncü nitelikte yüzey araştırmaları gerçekleştirdikten sonra Kuzeybatı İran'daki önemli yerleşimler olan Yanık Tepe ve Haftavan Tepe'de kazılar yapan Charles Burney; Burney'nin öğrencisi olup Van Gölü'nün doğu kıyısındaki Dilkaya'da kazılar yürüten ve daha sonra Urartu dönemi Ayanis'te dikkate değer keşiflere imza atan Altan Çilingiroğlu; ve Kura-Aras/Erken Trans-Kafkasya kültürüne ilişkin ilk kapsamlı sentez çalışmasını üç cilt hâlinde yayımlayan, ayrıca Erzurum yakınındaki Sos Höyük ile Gürcistan'daki Chobareti ve Rabati'de yürüttüğü kazılarla bu sentezi geliştiren Antonio Sagona, bu alana en büyük katkıları sunmuş isimlerdir. Bu arka plan doğrultusunda ETC kültürü, Charles Burney'nin Kuzeybatı İran'daki Yanık Tepe kazılarından ele geçen çanak çömlek ve küçük buluntular üzerine yakın zamanda yayımlanan monografinin ışığında ele alınacaktır. Bu katkının merkezinde, ETC'nin geniş ve çeşitlilik gösteren coğrafi yayılımı içerisindeki bölgeselleşme olgusuna ilişkin değerlendirmeler yer alacaktır; özellikle Kuzeybatı İran'daki Urmiye Gölü havzası ile Van Bölgesi üzerinde durulacaktır. Doğu Anadolu'daki yerleşimlerde ETC II ve III (Yanık Tepe) ile ETC III (Haftavan Tepe) dönemlerine karşılık gelen geniş yatay açmaların ve uzun süreli yerleşim dizilerinin eksikliği, analizlerin çanak çömlek formları ve bezeme stilleri üzerine yoğunlaşmasını zorunlu kılmaktadır. Bildiri, ETC yerleşim modellerindeki farklılıklara ve bunların olası açıklamalarına yönelik yorumlarla son bulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Erken Trans-Kafkasya (ETC), Yanık Tepe, Bölgeselleşme, Seramik Analizi, Urmiye Gölü Havzası

A New Study on the Mounds of Eastern Anatolia: Değirmenler Höyük

Doğu Anadolu Höyüklerine Dair Yeni Bir Çalışma: Değirmenler Höyük

Gülşah ALTUNKAYNAK^[1] - Bülent GÖNÜLTAŞ^[2]

Abstract

Located 18 km northeast of Erzurum, Değirmenler Höyük was documented approximately thirty years ago as one of the most significant settlements of the Erzurum Plain due to its rich archaeological potential. However, the mound has lost more than half of its mass as a result of road construction passing in front of it, and its location at the center of the village has also led to the gradual destruction of its remaining presence. Before the natural and anthropogenic damage could erase all the information preserved within, intervention was initiated in order to conserve and document the site.

In 2023, the section face opened on the side of the mound facing the village road was cleaned, and the first stage of work was planned. In 2024, excavations began on the designated section using the step trench method, during which a Medieval cemetery area was identified at the topmost level. A step was left to preserve the Iron Age layer immediately beneath the cemetery, and it was determined that the Iron Age was represented at the settlement by substantial architectural remains. Between the Iron and Bronze Ages, a significant transitional phase characterized by mixed material was identified, as evidenced by ceramics belonging to both the Iron Age and the Karaz Culture, while finds potentially attributable to the Late Bronze Age were also documented.

[1] Assoc. Prof. Dr., Erzurum Archaeological Museum /Türkiye
e-mail: gulsahaltunkaynak@gmail.com ORCID ID: 0000-0001-8108-2471

[2] Deputy Director General, General Directorate of Cultural Heritage and Museums

The sterile layer containing Karaz Culture materials indicated the beginning of Bronze Age excavations. The Bronze Age was revealed through a carefully constructed architectural layout, including a four-phased structure containing a furnace and channel in its earliest stages. The square-planned furnace, with an oval-framed entrance, constitutes a unique example of the Karaz Culture. Together with its accompanying channel, the furnace was associated with numerous large, pointed-based Karaz vessels uncovered in front of it, suggesting a previously unknown characteristic of this culture at Değirmenler Höyük.

In the 2025 season, excavations commenced with the removal of the Bronze Age furnace. Work continued in another space, visible also from the section face, where Karaz ceramics appeared in dense concentration.

In both the Iron and Bronze Age layers, rather than small finds, the presence of strong architectural features is notable. Among the ceramic materials, discoveries pointing to the Chalcolithic and even Neolithic periods indicate that the earliest phases of settlement were considerably earlier.

Keywords: Eastern Anatolia, Değirmenler Höyük, Iron Age, Early Bronze Age, Karaz Culture

Özet

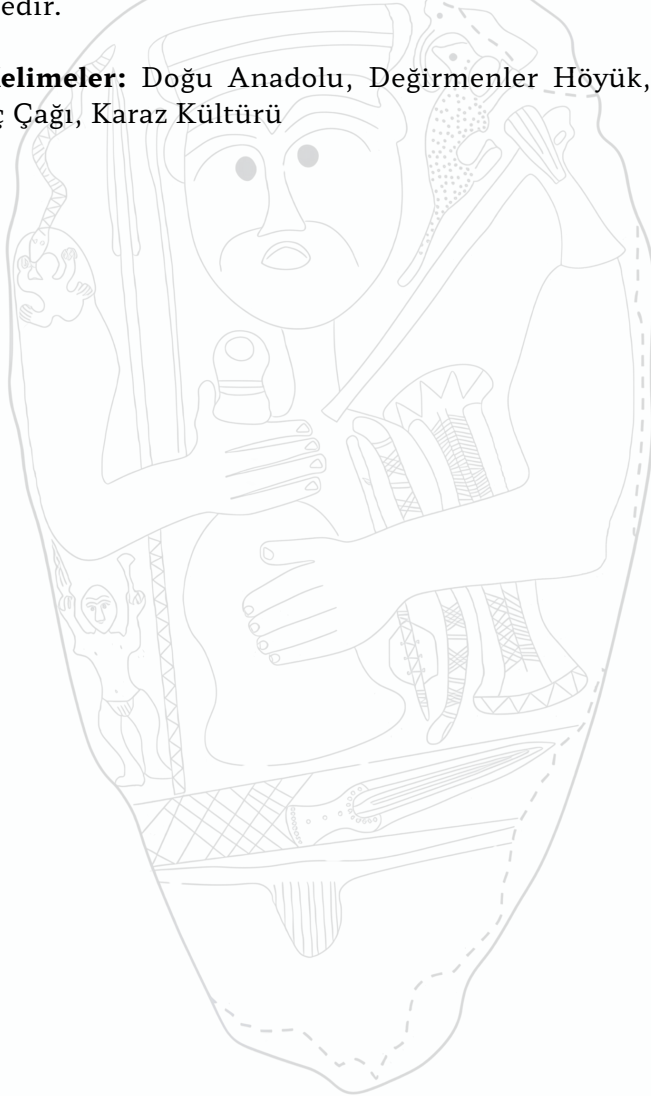
Erzurum'un 18 km Kuzeydoğusunda yer alan Değirmenler Höyük, zengin arkeolojik potansiyeli ile Erzurum Ovası'nın en önemli yerleşimlerinden biri olarak yaklaşık 30 yıl önce belgelenmiştir. Ancak Değirmenler Höyük, önünden geçen yol çalışması ile yarısından fazlasını kaybetmiş, köy merkezinde bulunması da kalan varlığının gündün güne yitip gitmesine neden olmuştur. Doğa ve insan eliyle oluşan tahribat, hafızasındaki tüm bilgiyi yok etmeden, alana müdahale edilerek koruma ve belgeleme çalışmaları başlatıldı.

Höyüğün köy yoluna bakan cephesinde açılan kesit yüzeyi 2023 yılında temizlenerek ilk çalışmalar planlandı. 2024 yılında ise kesit yüzeyinde belirlenen alanda step trench yöntemi ile kazılara başlandı ve en üst kısımda Orta Çağ Mezarlık alanı tespit edildi. Mezarlık alanının hemen altında bulunan Demir Çağ Tabakasını belirleyen basamak bırakıldı ve Demir Çağ'ın, yerleşimde güçlü bir mimari ile temsil edildiği anlaşıldı. Demir Çağ ile Tunç Çağ arasında önemli bir evrede karışık malzemenin geldiği, Demir Çağ ve Karaz Kültürüne ait seramiklerden anlaşılırken, Geç Tunç Çağı'na ait olabilecek bulgular da belgelendi. Karaz Kültürü bulgularının steril olarak geldiği tabaka Tunç Çağ kazılarının başladığını gösterirken, Tunç Çağlar oldukça özenli duvar yapısıyla, ilk evrelerinde fırın ve kanal içeren 4 evreli bir mekanla ortaya çıkarılmaya başlandı. Kare planlı, oval çerçeveli bir girişe sahip olan fırın, Karaz Kültürü'nün özgün bir örneğidir ve beraberindeki kanal ile birlikte önündeki alanda çok sayıda sivri dipli büyük boyutlu Karaz kapları, kültürün daha önce bilinmeyen bir özelliği ile Değirmenler Höyük'te varlık gösterdiğine işaret etmektedir.

2025 sezonunda kazılar Tunç Çağ tabakasındaki fırının kaldırılmasıyla başladı. Karaz seramiklerinin yoğun biçimde devam ettiği, kesit yüzeyinden de izlenebilen diğer mekân içerisinde çalışmalar devam ettirilmektedir.

Hem Demir Çağ hem de Tunç Çağ tabakalarında, küçük buluntulardan ziyade güçlü mimari unsurların varlığı dikkati çekerken, seramik malzemeler içerisinde Kalkolitik hatta Neolitik Döneme işaret eden bulgular yerleşimin, ilk evrelerinin çok daha erken olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Anadolu, Değirmenler Höyük, Demir Çağ, Erken Tunç Çağı, Karaz Kültürü

From Dot to Motif: Geometric Designs on Eastern Anatolian Karaz Ceramics

Noktadan Motife: Doğu Anadolu Karaz Seramikleri Üzerindeki Geometrik Tasarımlar

Gülşah ÖZTÜRK^[1]

Abstract

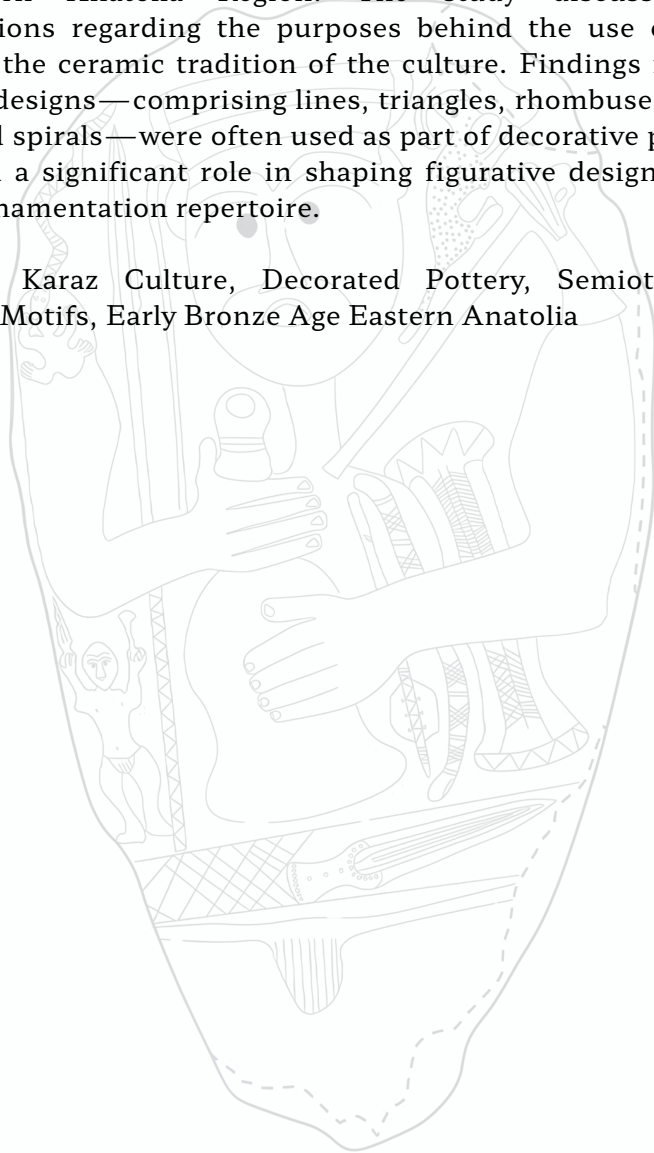
The Karaz Culture, which characterizes the Early Bronze Age of the Eastern Anatolia Region, was influential over a wide geographical area and is particularly notable for its characteristic ceramic tradition, which developed a consistent decorative approach. Karaz ceramics, shaped by hand and adorned using incision, relief, and impression-groove techniques, feature designs composed of various geometric and figurative forms on their surfaces. Over time, as the region hosted many civilizations, the repertoire of motifs found on these lands has become increasingly enriched, allowing for the diverse application of geometric forms across a variety of surfaces.

These motifs were sometimes used merely as decorative elements to fill empty space, while at other times they gained symbolic significance through cultural subtexts. The creation process of motifs that begin with a dot has acquired new meaning within each composition in which it appears. The formation of a line through the repetition of dots marks an important phase in the development of visual language. Since the line serves as a medium through which the artist conveys emotions and thoughts, its rhythmic quality necessitates that each design be evaluated in its own context.

[1] Dr, Atatürk University, Faculty of Letters, Department of Archaeology, Erzurum e-mail: gulsahoztrk1@gmail.com

Within the scope of this study, a semiotic analysis was conducted on decorated ceramics selected from key centers of the Karaz Culture in the Eastern Anatolia Region. The study discusses possible interpretations regarding the purposes behind the use of geometric designs in the ceramic tradition of the culture. Findings indicate that geometric designs—comprising lines, triangles, rhombuses, concentric circles, and spirals—were often used as part of decorative practices and also played a significant role in shaping figurative designs within the ceramic ornamentation repertoire.

Keywords: Karaz Culture, Decorated Pottery, Semiotic Analysis, Geometric Motifs, Early Bronze Age Eastern Anatolia

Özet

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erken Tunç Çağlarını karakterize eden Karaz Kültürü geniş bir coğrafyada etkili olmuş ve özellikle sahip olduğu karakteristik seramik geleneğinde belli standartta gelişen bir bezeme anlayışına sahiptir. El ile şekillendirilen, kazıma, kabartma ve baskı-oluk teknikleri kullanılarak süslenen Karaz seramiklerinin yüzeylerinde çeşitli geometrik ve figüratif formların yer aldığı tasarımlar bulunmaktadır. Süregelen zaman içerisinde bölgenin birçok medeniyete ev sahipliği etmiş olması bu topraklardaki motif repertuarını gün geçtikçe zenginleştirmiş ve böylelikle geometrik formların çok çeşitli yüzeylerde kullanımını mümkün kılmıştır. Bu motifler kimi zaman sadece boşluk doldurma arzusuyla üretilen bir süsleme unsuru olarak kullanılırken, kimi zaman da kültürel alt kodlarla beslenerek gösterge niteliği kazanmıştır.

Nokta ile başlayan motiflerin yaratım süreci, yer aldığı kompozisyon içerisinde her defasında yeni bir değer kazanmıştır. Noktanın art arda sıralanmasıyla çizginin oluşturulması görsel dilin yaratılmasında önemli bir evreyi oluşturur. Sanatçının duygu ve düşüncelerinin karşı tarafa aktarımında aracı olan çizginin belli bir ritme sahip olması her bir tasarımın kendi özelinde değerlendirilmesi gerektiğini zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki Karaz kültürüne ait başlıca merkezlerden seçilen bezemeli seramiklerin göstergebilimsel analizi yapılarak geometrik tasarımların kültürün seramik geleneğinde hangi amaçla kullanılmış olabileceğine dair görüşler tartışmaya sunulmuştur. Bulgular çizgi, üçgen, eşkenar dörtgen, iç içe konsantrik daire ve spiralden oluşan geometrik tasarımların kültürün seramik bezeme repertuarında çoğu zaman bir süsleme pratiği içerisinde kullanıldığını ve aynı zamanda figüratif tasarımların şekillenmesinde de etkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Karaz Kültürü, Bezemeli Seramik, Göstergebilimsel Analiz, Geometrik Motifler, Erken Tunç Çağı Doğu Anadolu

Early Bronze Age Kura-Araxes Culture Temple Complex from Gudabertka Settlement

Gudabertka Yerleşmesinden Erken Tunç Çağı'na Ait Kura-Aras Kültürü Tapınak Kompleksi

Giorgi MINDIASHVILI^[1] - Zviad SHERAZADISHVILI^[2]

Abstract

Gudabertka hill-settlement is situated in Eastern Georgia, 7 km to the North-East from Gori, on the left side of Tbilisi-Senaki-Leselidze international highway. Study of the site begun in 1950-ies and since that cultural layers and graves from early bronze age to Hellenistic Period were excavated.

Excavations conducted during past 70 years, both outstanding architectural structures and artifacts of huge significance belonging to different stages of Kura-Araxes Culture have been uncovered, all of which are stored in Gori Historical-Ethnographical Museum. Working on archives and processing of excavated material, artifacts unique for South Caucasus region have been identified, which are still unknown to wider scientific community.

In 1950-60-ies two equal size rectangular shape buildings, parallel to each other and oriented on E-W were excavated on Gudabertka settlement. In the north wall of the first (north) building two niches were cleaned and in each of them, respectively a pot and a conical stone seal with friezes were founded. In the second (south) building square clay altar and sacrificed wild goat horns were discovered. Another conical stone seal was found in the pit very close to the building with the niches.

[1] Giorgi Mindiashvili, Georgian National Museum

[2] Dr., Zviad Sherazadishvili, Tbilisi State University, Gori Historical-Ethnographical Museum

The distinctive architecture from regular buildings excavated on the site, conical stone seal with friezes, altar and the arrangement of these two buildings, allow us to suggest that during middle stage of the Kura-Araxes Culture (IV-III mill. B.C.), temples already existed on Gudabertka settlement, where traces of different rituals related to representation of beliefs are confirmed with artifacts.

Keywords: Eastern Georgia Gudabertka Hill-Settlement Kura-Araxes Culture Early Bronze Age

Özet

Gudabertka Höyük yerleşmesi, Doğu Gürcistan'da, Gori şehrinin 7 kilometre kuzeydoğusunda, Kvernake sırtının kuzey yamacında, Tiflis–Senaki–Leselidze uluslararası karayolunun sol tarafında yer almaktadır. Alan üzerindeki araştırmalar 1950'li yıllarda başlatılmış olup, bu süreçte Erken Tunç Çağı'ndan Helenistik Dönem'e kadar uzanan kültürel tabakalar ve mezarlar ortaya çıkarılmıştır.

Son yetmiş yıl boyunca yürütülen arkeolojik kazılar sonucunda, Kura–Araz Kültürü'nün farklı evrelerine ait dikkat çekici mimari yapılar ile büyük öneme sahip maddi kültür buluntuları tespit edilmiştir. Söz konusu eserlerin tamamı Gori Tarih ve Etnografya Müzesi'nde korunmaktadır. Arşiv belgelerinin ve erken dönem kazı materyallerinin yeniden değerlendirilmesi neticesinde, Güney Kafkasya bölgesi için benzersiz nitelikte buluntular belirlenmiştir. Bu eserlerin önemli bir kısmı, bilim dünyasında hâlâ yeterince tanınmamaktadır.

1950–1960'lı yıllarda Gudabertka yerleşmesinde, doğu-batı doğrultusunda uzanan, birbirine paralel, eşit büyüklükte iki dikdörtgen planlı yapı açığa çıkarılmıştır. Birinci (kuzeydeki) yapının kuzey duvarında iki niş tespit edilmiş, bu nişlerde sırasıyla bir seramik kap ile frizlerle süslenmiş konik biçimli taş mühür bulunmuştur. İkinci (güneydeki) yapıda ise kare biçimli kilden bir sunak ile adak olarak bırakıldığı anlaşılan yabani keçi boynuzları ortaya çıkarılmıştır. Nişli yapının yakınındaki killi bir çukurda ayrıca bir başka konik taş mühür bulunmuştur.

Yerleşmede ortaya çıkarılan sıradan konutlardan farklı olan bu özgün mimari yapılar, frizli konik taş mühürler, sunak ve yapıların mekansal düzeni, Kura–Araz Kültürü'nün gelişmiş evresinde (yaklaşık M.Ö. IV–III. Binyıl dönümünde) Gudabertka yerleşmesinde tapınakların varlığını düşündürmektedir. Bu tapınaklarda inanç ve ritüellerle ilişkili çeşitli törenlerin izleri, arkeolojik buluntularla maddi olarak belgelenmektedir.

The U6 Elite Burial of the Karaz Culture (3rd Millennium B.C.E.) From Parmaksız Kale Höyük

Parmaksız Kale Höyük'ün Karaz Medeniyetine (M.Ö. 3. Binyıl) Ait U6 Elit Mezarı

Umut PARLITI^[1] - Nazlı AKBAŞ^[2]

Abstract

A series of burials confirming the existence of elite social class have been identified in eastern Anatolia during Late Chalcolithic and Early Bronze Ages. It has become clear with the excavations carried out in recent years that the "elite burial" tradition is practiced more than known, especially as you go north along the Euphrates and Tigris valleys. These burials are notable for their abundance of metal artifacts in addition to ceramic, stone, and bone objects. Another point that distinguishes these burials from other burials is that they have the tradition of cist grave by being covered with stones in the form of regular plates.

A stone cist grave belonging to the Karaz Culture was found at the south slope cemetery of Parmaksız Kale Höyük in Hınıs, Erzurum. The tomb exhibits all the characteristics of a family of the elite class associated. The royal burial in Parmaksız Kale Höyük, which draws attention with its rich grave goods and monumental tomb architecture, similar to those at Arslantepe, Hassek and Başur Höyük, reveals the difference in status within Karaz Culture. Game pieces and boards reflecting daily life, in situ Karaz pottery, stone and bone tools, status indicating meta, and symbolic items such as obsidian weapons, hair spirals, needles, beads and toy-like objects collectively reveal the profound transformation that took place in Eastern Anatolia during the Early Bronze Age.

Keywords: Eastern Anatolia, Parmaksız Kale Höyük, Karaz Culture, Elite Burial, Cist Grave

[1] Assoc. Prof. Dr., Atatürk University, Faculty of Letters, Department of Archaeology, e-mail: umutparilti62@gmail.com

[2] Research Assistant, Gaziantep University, Faculty of Communication, Department of Radio, Television and Cinema, e-mail: nazakbas@gmail.com

Özet

Geç Kalkolitik Çağı Sonu ve Erken Tunç Çağı Anadolu'sunda statü olarak elitlerin varlığını doğrulayan bir dizi mezar tespit edilmiştir. Özellikle Fırat ve Dicle vadileri boyunca kuzeye doğru çıkıldıkça “elit mezar” geleneğinin bilinenden daha fazla uygulandığı son yıllarda yapılan kazılarla netleşmiştir. Bu mezarlar pişmiş toprak, taş, kemik eserler dışında metal eserlerin bolluğuyla da dikkat çekmektedirler. Yine bu mezarları diğer mezarlardan ayıran bir diğer husus düzenli plaka halinde taşlarla kaplanarak sanduka mezar geleneğine sahip olmalarıdır.

Erzurum İli, Hınıs ilçesinde bulunan Parmaksız Kale Höyük'ün Güney Yamaç Mezarlığında Karaz Medeniyetine ait Taş Sanduka Tipi mezar tespit edilmiştir. Bütün yönleriyle elitlere ait aile mezarı özelliği sunmaktadır. Arslantepe, Hassek ve Başur Höyük'te olduğu gibi zengin mezar buluntuları ve anıtsal mezar mimarisiyle dikkat çeken Parmaksız Kale Höyük'teki krali mezar Karaz Kültüründe var olan statü farkını gözler önüne sermektedir. Gündelik hayatı yansıtan oyun taşları ve tablası, in situ Karaz kapları, taş ve kemik aletler; statüyü yansıtan metal eserler; cinsiyeti simgeleyen obsidyen ok ve mızrak uçları, saç spirali, iğneler, boncuklar ve yaşı temsil eden oyuncak eserleriyle Erken Tunç Çağı Doğu Anadolu'sunda yaşanan derin değişimi gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Anadolu, Parmaksız Kale Höyük, Karaz Medeniyeti, Elit Mezar, Taş Sanduka.

Van Çatak Kaniya Bekan Necropolis: New Data in Iron Age Research

Van Çatak Kaniya Bekan Nekropolü: Demir Çağı Araştırmalarında Yeni Veriler

Gulan AYAZ^[1]

Abstract

A new surface survey project was launched in 2021 in the southern part of the Van Lake Basin. The survey covers the districts of Gevaş, Bahçesaray, and Çatak. In the first year of the work, tombs dating back to the Iron Age in Eastern Anatolia were discovered 1.5 km southwest of the İçimli hamlet, which is part of the Uzuntekne village in the Çatak district. The tombs, located within the pastoral lands of İçimli village, are situated in an area referred to by the villagers as Kaniya Bekan. The Kaniya Bekan Necropolis Rescue Excavations, which began at the Van Museum Directorate in the same year as the surface surveys, have been carried out continuously until 2025 and are still continuing.

The Kaniya Bekan Necropolis is located on a steep slope at an elevation of 2270 m. The tombs are spread out underground in a random pattern, depending on the topographical conditions. Based on recent findings and, unfortunately, traces of illegal excavations identified in the area, it is understood that the necropolis covers a large area of approximately 23 decares.

This paper will present data obtained from excavations at the Kaniya Bekan Necropolis. As a result of rescue excavations conducted between 2021 and 2025, a total of 11 tombs (M1-M11) of the chamber and woven tomb typology were recorded at the Kaniya Bekan Necropolis.

[1] Assoc. Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Letters, Department of Archaeology, e-mail: gulanayaz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7228-073X

Metal artifacts, beads, and pottery recovered in large quantities from the graves replicate collections known from Iron Age graves in Eastern Anatolia, but the artifact groups are also represented by quite unique examples. However, an important point to note is that Late Iron Age ceramics were recovered for the first time in the Van Lake Basin, along with Early and Middle Iron Age finds, at the Kaniya Bekan Necropolis. Another scientifically remarkable finding from the necropolis is the anthropological data. The discovery of more than fifteen trepanned skulls from different graves during the excavation is a unique finding for the scientific world. The studies conducted indicate that the necropolis is an important archaeological center for the Iron Ages of Eastern Anatolia.

Keywords: Eastern Anatolia, Early-Middle-Late Iron Age, Kaniya Bekan Necropolis, Trepanation

Özet

Van Gölü Havzası'nın güneyinde 2021 yılında yeni bir yüzey araştırması projesine başlanmıştır. Araştırmanın sınırları Gevaş, Bahçesaray ve Çatak ilçelerini kapsamaktadır. Çalışmaların ilk yılında, Çatak İlçesi Uzuntekne Köyü'ne bağlı İçimli Mezrası'nın 1.5 km. güneybatısında, Doğu Anadolu Demir Çağlarına tarihlendirilen mezarlar tespit edilmiştir. İçimli Köyü'nün mera arazisi içerisinde yer alan mezarlar, köy halkı tarafından Kaniya Bekan olarak adlandırılan mevkide yer almaktadır. Yüzey araştırmalarıyla aynı yıl, Van Müzesi Başkanlığı'nda başlayan Kaniya Bekan Nekropolü Kurtarma Kazıları, 2025 yılına kadar aralıksız sürdürülmüş ve halen devam etmektedir.

Kaniya Bekan Nekropolü, 2270 m. rakımlı dik bir yamaç üzerindedir. Mezarlar topoğrafik koşullara bağlı olarak dağınık bir biçimde yeraltına açılmışlardır. Güncel tespitler ve ne yazık ki alanda saptanan kaçak kazı izleri değerlendirildiğinde, nekropolün yaklaşık 23 dönümlük geniş bir alana yayıldığı anlaşılmaktadır.

Bu bildiri kapsamında, Kaniya Bekan Nekropolü kazılarından elde edilen veriler sunulacaktır. 2021-2025 yılları arasında gerçekleştirilen kurtarma kazıları sonucunda, Kaniya Bekan Nekropolü'nde oda ve örme mezar tipolojisinde toplam 11 mezar (M1-M11) kayıt altına alınmıştır.

Mezarlardan yoğun olarak ele geçirilen metal eserler, boncuklar, çanak çömlekler Doğu Anadolu Demir Çağ mezarlarından bilinen koleksiyonları tekrar etmekle birlikte eser grupları oldukça özgün örnekler ile de temsil edilir. Bununla birlikte dikkatlerin çekilmesi gereken önemli bir nokta; Van Gölü Havzası'nda ilk defa Kaniya Bekan Nekropolü'nde Erken ve Orta Demir Çağ buluntularıyla birlikte Geç Demir Çağ seramiklerinin de ele geçirilmiş olmasıdır. Nekropolün bilimsel açıdan dikkat çekici bulgularından bir diğeri ise antropolojik verilerdir. Kazı süresince farklı mezarlardan ele geçirilmiş sayısı on beşi aşan trepanasyonlu kafatasları bilim dünyası için benzersiz bir sonuçtur. Yürütülen çalışmalar, nekropolün Doğu Anadolu Demir Çağları için önemli bir arkeolojik merkez olduğunu gösterir niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Anadolu, Erken-Orta-Geç Demir Çağ, Kaniya Bekan Nekropolü, Trepanasyon

Excavations at Elbistan Karahöyük and Hamzatepe (2021–2024): Flood Events, Stratigraphy, and Cultural Development

Elbistan Karahöyük ve Hamzatepe Kazıları (2021–2024): Sel Taşkınları, Tabakalanma ve Kültürel Gelişim

Bora UYSAL^[1]- Ali ÇİFÇİ^[2]

Abstract

Recent excavations at Elbistan Karahöyük (2021–2024), conducted on the northeastern slope of the mound, have revealed a stratigraphic sequence spanning the Middle and Late Bronze Ages. Levels 5–7 correspond to the Late Bronze Age, while Levels 8–9 belong to the Middle Bronze Age. The ceramic assemblages from the Hittite levels (5–8) are consistent with those known from other Hittite centers, whereas the pottery from Level 9 diverges from the Assyrian Colony Period traditions of Central Anatolia and instead reflects Middle Bronze Age ceramic types characteristic of the Malatya–Elazığ region.

The excavations further uncovered substantial evidence for repeated flood events in the Elbistan Plain during the Middle Bronze Age, caused by the Hurman River. Thick flood deposits, several meters high, were documented, demonstrating that major floods occurred both before and after the establishment of Levels 9 and 8, and continued into the early Late Bronze Age (Level 7).

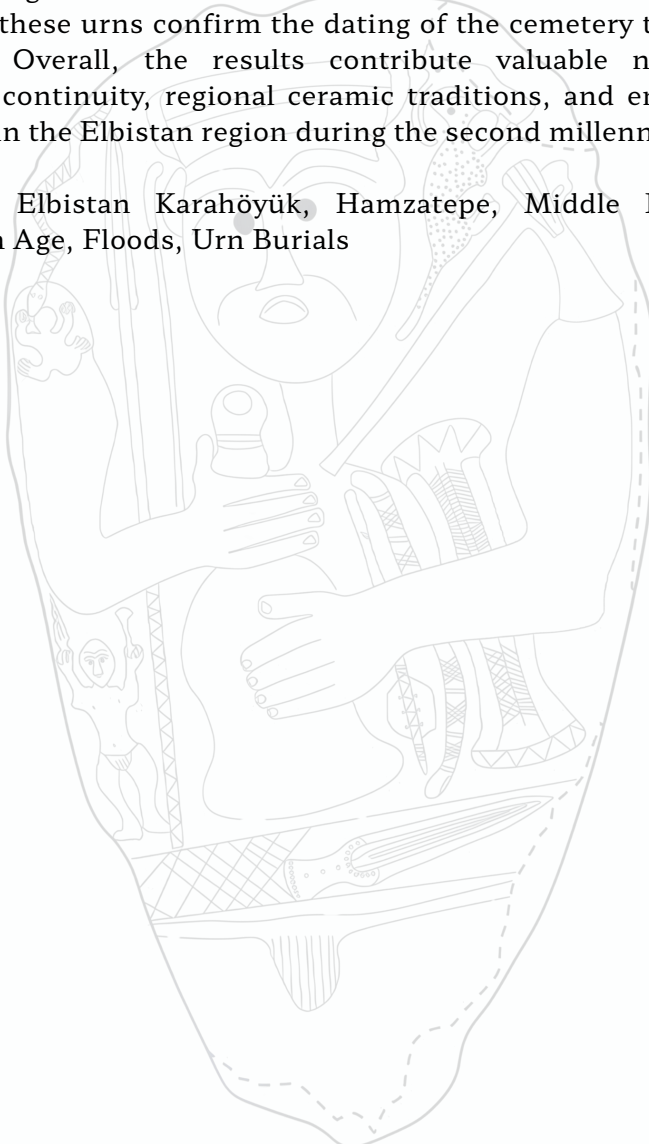
[1] Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Letters, Archaeology, 58140, Sivas-Türkiye, e-posta: borauysal@cumhuriyet.edu.tr

[2] Assoc. Prof. Dr., Marmara University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, 34722, İstanbul-Türkiye, e-posta: cifciali1@gmail.com

At Hamzatepe, fieldwork in 2021–2022 exposed several stone platforms connected to earlier architectural remains, as well as three additional urns, bringing the total number of urns identified at the site to 32. The finds from these urns confirm the dating of the cemetery to the Middle Iron Age. Overall, the results contribute valuable new data on settlement continuity, regional ceramic traditions, and environmental challenges in the Elbistan region during the second millennium BCE.

Keywords: Elbistan Karahöyük, Hamzatepe, Middle Bronze Age, Middle Iron Age, Floods, Urn Burials

Özet

Elbistan Karahöyük'te 2021–2024 yılları arasında höyüğün kuzeydoğu yamacında yürütülen kazılar, Orta ve Geç Tunç Çağı'na yayılan bir stratigrafiyi ortaya koymuştur. 5–7. tabakalar Geç Tunç Çağı'na, 8 ve 9. tabakalar ise Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilmektedir. Hitit tabakalarından (5–8) ele geçen seramikler, diğer Hitit merkezlerinden bilinen örneklerle uyumluluk göstermektedir. Buna karşılık 9. tabakanın seramiği, Orta Anadolu'daki Assur Ticaret Kolonileri Çağı geleneğinden ayrılmakta ve Malatya–Elazığ bölgesine özgü Orta Tunç Çağı seramik özelliklerini yansıtmaktadır.

Kazılar ayrıca, Orta Tunç Çağı boyunca Hurman Suyu'nun yol açtığı tekrar eden sel felaketlerine ilişkin önemli kanıtlar sunmuştur. Höyüğün kuzeydoğu kesiminde metrelerce kalınlığa ulaşan taşkın dolguları tespit edilmiştir. Bu veriler, büyük sel olaylarının 9. ve 8. tabakaların kuruluşu öncesinde ve sonrasında yaşandığını ve Geç Tunç Çağı'nın başlarına tarihlenen 7. tabakaya kadar devam ettiğini göstermektedir.

Hamzatepe'de 2021–2022 yıllarında gerçekleştirilen çalışmalar ise, önceki sezonlarda belirlenen mimari unsurlarla ilişkili birkaç taş platform ile üç yeni urneyi ortaya çıkarmış; böylece alanda tespit edilen urne sayısı 32'ye yükselmiştir. Urnelerden elde edilen buluntular, mezarlık alanının Orta Demir Çağı'na tarihlendirilmesini doğrulamaktadır. Genel olarak, elde edilen sonuçlar Elbistan bölgesinde M.Ö. 2. Binyıl boyunca yerleşim sürekliliği, bölgesel seramik gelenekleri ve çevresel dinamiklere ilişkin önemli yeni veriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Elbistan Karahöyük, Hamzatepe, Orta Tunç, Orta Demir Çağı, Taşkın, Urn Mezarlar

Columned Hall in Metsamor (Armenia): A few comments not only about the Architecture

Metsamor'daki (Ermenistan) Sütunlu Salon: Sadece Mimarlık Üzerine Olmayan Birkaç Yorum

Krzysztof JAKUBIAK^[1]

Abstract

Recent work associated with a research project at the Metsamor site, located some thirty kilometres south-west of Yerevan, has uncovered a fragment of urban development from the early Iron Age. Apart from relics of residential buildings, the most important discoveries undoubtedly include the remains of a column hall. At present, it is the oldest building of this type found in Armenia. The proposed presentation will attempt not only to discuss the architectural design itself, but will also attempt to guess the function of this building. Based on field research, several phases of the building's use can be distinguished. Finally, the building was completely destroyed during a violent fire. It remains to be seen whether we can now guess the reasons for the destruction of the hall, and also an important question is whether the columnar hall was not part of a larger architectural complex that occupied the central part of the so-called lower city in Metsamor. The latter conjecture is intended as a contribution to a better understanding of the functioning of the small city here, guessing at its importance for the proto-state organisms that developed in the central part of the Ararat valley.

Keywords: Metsamor, Early Iron Age, Urban Development, Columned Hall

[1] Assoc. Prof. Dr., University of Warsaw, Faculty of Archaeology.

Özet

Son yıllarda Yerevan'ın yaklaşık 30 kilometre güneybatısında yer alan Metsamor'da yürütülen bir kazı çalışmalarında, Erken Demir Çağı'na ait bir kentsel gelişime dair veriler ortaya çıkarmıştır. Konut yapılarına ait kalıntıların yanı sıra, en önemli buluntular arasında kuşkusuz bir sütunlu salonun kalıntıları yer almaktadır. Bu yapı, günümüzde Ermenistan'ında bulunan bu türün bilinen en eski yapı örneğidir. Önerilen sunum, yalnızca mimari tasarımı tartışmakla kalmayıp aynı zamanda bu yapının işlevini de tahmin etmeye çalışacaktır. Arazi araştırmalarına dayanarak yapının kullanımına ilişkin birkaç evre ayırt edilebilmektedir. Son aşamada ise yapı şiddetli bir yangın sırasında tamamen tahrip olmuştur. Bugün için, salonun neden yıkılmış olabileceği ve ayrıca sütunlu salonun Metsamor'un sözde alt kentinin merkezi kısmını kaplayan daha büyük bir mimari kompleksin parçası olup olmadığı önemli bir soru olarak karşımızda durmaktadır. Bu son varsayım, burada bulunan küçük kentin işleyişini daha iyi anlamaya, Ararat Vadisi'nin merkezi bölümünde gelişen proto-devlet oluşumları için önemini ne olabileceğini kavramaya yönelik bir katkı niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Metsamor Erken Demir Çağı, Kentsel Gelişim, Sütunlu Salon

North-western Iran and Eastern Anatolia Early Iron Age Burial Chronologies: Reassessment and Ongoing Debates

Kuzeybatı İnan ve Doğu Anadolu İlk Demir Çağı Mezar Kronolojileri: Yeniden Değerlendirme ve SÜregelen Tartışmalar

Erkan KONYAR^[1] - Şemsihan KAYA^[2]

Abstract

The Early Iron Age chronology of Northwestern Iran and Eastern Anatolia is a subject that needs to be reassessed, particularly on the basis of burial finds. Traditionally, the Iron I and II phases of Northwestern Iran have been used as a reference point for dating Early Iron Age graves in Eastern Anatolia. However, recent research shows that the proposed chronological comparison between these two regions is problematic when geography, climate, living conditions, burial customs, and metal industry are taken into account. In particular, the increase in iron use in Northwestern Iran dated to 1000–800 BC does not fully overlap with the 1200–1000 BC period considered the Early Iron Age in Eastern Anatolia.

Stratified settlements that could represent the Early Iron Age in Eastern Anatolia have not yet been identified, and the period is largely defined through iron finds obtained from necropoleis. Meanwhile, sites such as Hasanlu and Dinkha Tepe in Northwestern Iran provide stratified and long-term settlement sequences. Therefore, despite the clear cultural and environmental differences between the two regions, the chronology of Eastern Anatolia has long relied on Northwestern Iranian data.

[1] Prof. Dr., İstanbul University, Faculty of Letters, Department of History, e-mail: konyar@istanbul.edu.tr

[2] Dr., İstanbul University, Graduate School of Social Sciences, e-mail: semsihan.kaya@ogr.iu.edu.tr

Additionally, whereas metal was limited in the early phases of Northwestern Iran, the presence of thousands of iron objects in Eastern Anatolian necropoleis raises the question of how sustainable and intensive iron production was possible among pastoral communities of the period. Recent studies have shown that some finds previously attributed to the Early Iron Age in Eastern Anatolia may in fact belong to the Middle Iron Age or the post-Urartian period, making it necessary to reevaluate the existing chronological model.

Within this framework, the aim of this study is to reassess the evidence from both regions in relation to stratigraphy, burial customs, and changes in metal production, thereby proposing a more coherent framework for the chronological and cultural position of the Early Iron Age.

Keywords: Early Iron Age, Eastern Anatolia and Northwestern Iran, Chronology, Burial Customs, Metal Production

Özet

Kuzeybatı İran ile Doğu Anadolu'nun Erken Demir Çağı kronolojisi, özellikle mezar buluntuları üzerinden yeniden değerlendirilmesi gereken bir konudur. Geleneksel olarak, Kuzeybatı İran Demir I ve II evreleri Doğu Anadolu'daki Erken Demir Çağı mezarlarının tarihlendirilmesinde bir referans noktası olarak kullanılmıştır. Ancak son araştırmalar, bu iki bölge arasında önerilen kronolojik karşılaştırmanın, coğrafya, iklim, yaşam koşulları, ölü gömme gelenekleri ve metal endüstrisi dikkate alındığında sorunlu olduğunu göstermektedir. Özellikle Kuzeybatı İran'da demir kullanımındaki artışın M.Ö. 1000–800 yıllarına tarihlenmesi, Doğu Anadolu'da Erken Demir Çağı olarak kabul edilen M.Ö. 1200–1000 yıllarıyla tam olarak örtüşmemektedir.

Doğu Anadolu'da Erken Demir Çağı'nı temsil edebilecek stratigrafik yerleşmeler henüz tespit edilmemiş olup, dönem büyük ölçüde nekropollerden elde edilen demir buluntular üzerinden tanımlanmaktadır. Öte yandan, Kuzeybatı İran'da Hasanlu ve Dinkha Tepe gibi yerleşmeler, tabakalanmış ve uzun süreli bir iskân süreci sunmaktadır. Dolayısıyla iki bölge arasındaki belirgin kültürel ve çevresel farklılıklara rağmen Doğu Anadolu'nun kronolojisi uzun süre Kuzeybatı İran verilerine dayanmıştır.

Buna ek olarak, Kuzeybatı İran'ın erken evrelerinde metalin sınırlı olmasına karşın Doğu Anadolu nekropollerinde binlerce demir obje bulunması, bu dönemde pastoral yaşam biçimindeki toplumlarda sürdürülebilir ve yoğun bir demir üretiminin nasıl mümkün olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar, Doğu Anadolu'da Erken Demir Çağı'na atfedilen bazı buluntuların aslında Orta Demir Çağı veya Urartu sonrasına ait olabileceğini göstermiş; bu durum mevcut kronolojik modelin yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmıştır.

Bu çerçevede çalışmanın amacı, her iki bölgenin bulgularını, stratigrafi, gömü gelenekleri ve metal üretimindeki değişim bağlamında yeniden değerlendirerek, Erken Demir Çağı'nın kronolojik ve kültürel konumuna ilişkin daha tutarlı bir çerçeve önermektir.

Anahtar Kelimeler: Erken Demir Çağı, Doğu Anadolu ve Kuzey Batı İran, Kronoloji, Gömü Gelenekleri, Metal Üretimi

AAYA – The Arapgir Archaeological Survey: New Data from the Western Bank of the Upper Euphrates

AAYA Arapgir Arkeolojik Yüzey Araştırması: Yukarı Fırat'ın Batı Kıyısından Yeni Veriler

Alper GÖLBAŞ^[1]

Abstract

The Arapgir Archaeological Survey (AAYA), initiated in 2022, has been conducted on the western bank of the Upper Euphrates, in and around the district of Arapgir (Malatya Province). This project represents the first systematic archaeological investigation carried out in the region since the pioneering work of Kılıç Kökten in 1972, filling a fifty-year gap in field research. The survey aims to document the multi-layered cultural landscape of the area from prehistory to the Ottoman period. Fieldwork has employed GPS-based systematic survey methods, the collection and documentation of portable finds, and the mapping of architectural remains in situ.

Preliminary results include Paleolithic lithic assemblages; caves, mounds, and settlements dating to the Neolithic, Chalcolithic, and Bronze Ages; Iron Age fortresses and fortifications; rural settlements, roads, and necropoleis from the Roman–Byzantine periods; and village patterns and cemeteries from the Seljuk–Ottoman era. Particularly significant discoveries were made at Onar, Ormansırtı, and Aktaş, where mounds, tumuli, and defensive structures highlight Arapgir's role within both the Upper Euphrates and the broader cultural geography of Eastern Anatolia.

[1] Lecturer Dr., Muğla Sıtkı Koçman University, Ortaca Vocational School, Tourist Guiding Program, e-mail: alpergolbas@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2234-482X

The survey also documented monumental tumulus-type graves spanning from the Bronze Age through the Roman period. These contained both local ceramics and Karaz-type pottery, the latter being a widespread cultural tradition in Eastern Anatolia. Iron Age finds illustrate connections with Urartian and neighboring cultures, while Roman–Byzantine remains reflect religious and economic networks. Seljuk and Ottoman material, in turn, illustrates processes of continuity and transformation.

In total, 28 newly identified sites have been recorded, with proposed site inventory forms submitted for each. The emerging data show that Arapgir was not merely a western frontier of the Euphrates, but a crossroads of cultural interaction throughout history. The preliminary results of AAYA provide important contributions to the archaeology of Eastern Anatolia as well as to broader discussions on the historical geography and cultural history of the Upper Euphrates.

Keywords: Malatya Arapgir, Upper Euphrates, Archaeological Survey, Archaeological Chronology

Özet

Arapgir Arkeolojik YüzeY Araştırması (AAYA), 2022 yılından itibaren Yukarı Fırat'ın batı kıyısında, Malatya ili Arapgir ilçesi ve çevresinde yürütölmektedir. Çalışmamız, bölgede 1972 yılında kılıç Kökten'in yaptığı son araştırmanın ardından 50 yıl sonra yapılan ilk arkeolojik araştırma özelliğini taşımaktadır. Çalışmalar, bölgenin tarih öncesinden Osmanlı dönemine kadar uzanan çok katmanlı kültürel yapısını belgelemeyi amaçlamaktadır. Arazi araştırmalarında GPS tabanlı sistematik yüzeY taramaları uygulanmış, taşınabilir buluntular belgelenmiş ve mimari kalıntılar koordinatlandırılarak kaydedilmiştir.

İlk sonuçlar, Paleolitik dönem taş alet topluluklarını, Neolitik, Kalkolitik ve Tunç Çağı'na ait mağara, höyük ve yerleşmeleri, Demir Çağı kale ve tahkimatlarını, Roma-Bizans kırsal yerleşimleri, yolları ve nekropollerini, ayrıca Selçuklu-Osmanlı dönemine ait köy dokusu ve mezarlıkları kapsamaktadır. Özellikle Onar, Ormansırtı, Aktaş gibi alanlarda tespit edilen höyük, tümölüs, savunma yapısı kalıntıları, Arapgir'in hem Yukarı Fırat hem de Doğu Anadolu kültür coğrafyasındaki rolünü açığa çıkarmaktadır.

Bölgede Tunç Çağı'ndan Roma Dönemi'ne kadar geniş bir dönem aralığında anıtsal yığma mezarlar yapıldığı da çalışmalar sırasında belgelenmiştir. Hem yerel çanak çömlek hem de Doğu Anadolu'nun yaygın kültürü olan Karaz çanak çömlekleri içeren anıtsal mezarlar tespit edilmiştir. Demir Çağı verileri Urartu ve komşu kültürlerle ilişkileri gösterirken, Roma-Bizans buluntuları dini ve ekonomik bağlantıları belgelemektedir. Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait izler ise bölgedeki süreklilik ve dönüşüm süreçlerini anlamamıza katkı sağlamaktadır.

Arazi çalışmaları sırasında tespit edilen 28 yeni alan için sit fişleri hazırlanarak öneride bulunulmuştur. Elde edilen veriler, Arapgir'in yalnızca Fırat'ın batısında kalan bir sınır hattı değil, tarih boyunca kültürel etkileşimlerin kavşak noktası olduğunu ortaya koymaktadır. AAYA'nın öncü sonuçları, Doğu Anadolu arkeolojisine olduğu kadar Yukarı Fırat'ın tarihsel coğrafyası ve kültür tarihine de yeni katkılar sunmaktadır.

The Highland Cultures of Arguvan (Malatya) in the Iron Age: Settlement Patterns and Ceramic Repertoire

Demir Çağı'nda Arguvan'ın (Malatya) Yüksek Yayla Kültürleri: Yerleşim Modelleri ve Seramik Repertuarı

Sevgi DÖNMEZ^[1]

Abstract

During the 2022 research season and surface surveys conducted in the Arguvan District of Malatya, dozens of Iron Age settlements and numerous cromlechs that could be kurgans have been identified. Arguvan District is located in the Upper Euphrates Region of the Eastern Anatolia Region, in the north-east of the Malatya Plain. To the east of Arguvan lie the districts of Arapgir and Baskil (Elazığ), to the west Hekimhan, to the north Divriği (Sivas), and to the south and south-west Yazıhan. Arguvan, due to its location, lies on the transit route between the cultural regions of Northeast Anatolia, Central Anatolia, the Upper Tigris Basin, Northern Syria, Mesopotamia and the Eastern Mediterranean. Arguvan's geographical features and geological structure have played a significant role in the development of various settlement models and cultural dynamics since Prehistoric times. A large part of the settlements built on ridges and hills in the high mountainous areas north of Arguvan are defensive settlements, similar to the Iron Age fortresses seen in Northeastern Anatolia, formed by surrounding steep rocky areas with stone walls. While mound settlements were generally established on the plains stretching from the centre of Arguvan District to the Euphrates Basin, settlements built on natural hills and ridges in the Euphrates Basin and its hinterland, probably for defence and control purposes, are noteworthy.

[1] Prof. Dr., İnönü University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Archaeology, Malatya, Turkey, e-mail: sevgi.donmez@inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0597-6585

The ceramics identified in Arguvan's Iron Age settlements predominantly reflect the cultural influence of Northeastern Anatolia and Central Anatolia. However, pottery fragments reflecting the cultural influence of Syria-Mesopotamia have also been identified in some of the settlements. The Hittite-influenced pottery found in settlements is significant in that it demonstrates the continuation of Hittite cultural influence in this region during the Iron Age. The cromlechs covered with stones and soil, identified near the Iron Age settlements, bear a close resemblance to the kurgan-type burial tradition found in Northeast Anatolia. Furthermore, the metal slags identified in the Iron Age settlements of Arguvan, located very close to iron ore sources such as Hekimhan and Divriği, are important in terms of shedding light on the mining activities of the period.

Keywords: Malatya Arguvan, Highland Cultures, Iron Age Settlements
Cromlech / Kurgan Tradition

Özet

2022 yılı araştırma sezonunda, Malatya'nın Arguvan İlçesi'nde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sonucunda, onlarca Demir Çağı yerleşimi ve kurgan olabileceğini düşündüğümüz çok sayıda kromlek tespit edilmiştir. Arguvan İlçesi, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde, Malatya Ovası'nın kuzeydoğusunda yer almaktadır. Arguvan'ın doğusunda Arapgir ve Baskil (Elazığ), batısında Hekimhan, kuzeyinde Divriği (Sivas), güney ve güneybatısında Yazıhan ilçeleri yer almaktadır. Arguvan, bulunduğu konum itibarıyla Kuzeydoğu Anadolu, Orta Anadolu, Yukarı Dicle Havzası, Kuzey Suriye, Mezopotamya ve Doğu Akdeniz kültür bölgelerine geçiş güzergâhı üzerindedir. Arguvan'ın coğrafi özellikleri ve jeolojik yapısı, Prehistorik dönemlerden itibaren, çok çeşitli yerleşim modelleri ve kültürel dinamiklerin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Arguvan'ın kuzeyindeki yüksek dağlık alanlarda, sırtlar ve tepeler üzerine kurulmuş yerleşimlerin büyük bir bölümü, Kuzeydoğu Anadolu'da görülen Demir Çağı kalelerine benzer şekilde, sarp kayalık alanların taş duvarlarla çevrilmesiyle oluşturulmuş savunma yerleşimleridir. Höyük yerleşimleri, genellikle Arguvan İlçesi merkezinden Fırat Havzası'na kadar uzanan ovalarda kurulmuşken, Fırat Havzası ve hinterlandında, muhtemelen savunma ve kontrol amaçlı, doğal tepe ve sırtlar üzerine kurulmuş yerleşimler dikkat çekmektedir. Arguvan'ın Demir Çağı yerleşimlerinde saptanan seramikler, yoğun olarak Kuzeydoğu Anadolu ve Orta Anadolu kültürel etkisini yansıtmaktadır. Ancak, yerleşimlerin bir kısmında, Suriye-Mezopotamya kültürel etkisini yansıtan seramik parçaları da tespit edilmiştir. Yerleşimlerde saptanan Hitit kültürel etkili seramikler, Demir Çağı'nda, bu bölgede, Hitit kültürel etkisinin devam ettiğini göstermesi açısından önemlidir. Demir Çağı yerleşimlerinin yakınında tespit edilen, üzerleri taş ve toprakla örtülmüş kromlekler, Kuzeydoğu Anadolu'da bulunan kurgan tipi gömü geleneği ile yakın benzerlik göstermektedir. Ayrıca, Hekimhan ve Divriği gibi demir madeni kaynaklarına oldukça yakın konumda bulunan Arguvan'ın Demir Çağı yerleşimlerinde tespit edilen maden cürufları, dönemin madencilik faaliyetlerinin aydınlatılması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Malatya Arguvan, Yayla Kültürleri, Demir Çağı Yerleşimleri Kromlek / Kurgan Geleneği

A Theoretical Approach to the Fortification–City Debates in Urartu: The Case of Ayanis

Urartu'da Kale – Kent Tartışmalarına Teorik Bir Yaklaşım: Ayanis Örneği

Mehmet IŞIKLI^[1] - Hazal OCAK^[2]

Abstract

The concepts of city and urbanism have long been evaluated in Near Eastern archaeology through Western- and Mesopotamian-centered criteria; consequently, the settlements of Eastern Anatolia have often been excluded from the category of “city.” Although a new definition of the city was proposed for the Near East in light of Gordon Childe’s criteria, the distinctive geographical conditions and discontinuous settlement patterns of Eastern Anatolia limited the applicability of this approach. During the Urartian Kingdom, however, the definition of “fortress-city,” which considers the concepts of “fortress” and “city” together, came to the fore. Initially, the elevated and defensible locations and strong fortification systems highlighted typical fortress features, but over time, fundamental criteria such as collective life, production, and writing reveal that Urartian settlements developed an urban character.

Ayanis, the last monumental city of the kingdom, excavated systematically and continuously for forty years, has opened many issues to debate in Urartian archaeology, including the question of city and urbanism in Eastern Anatolia. In this respect, Ayanis represents one of the most striking examples, simultaneously reflecting its identity as a

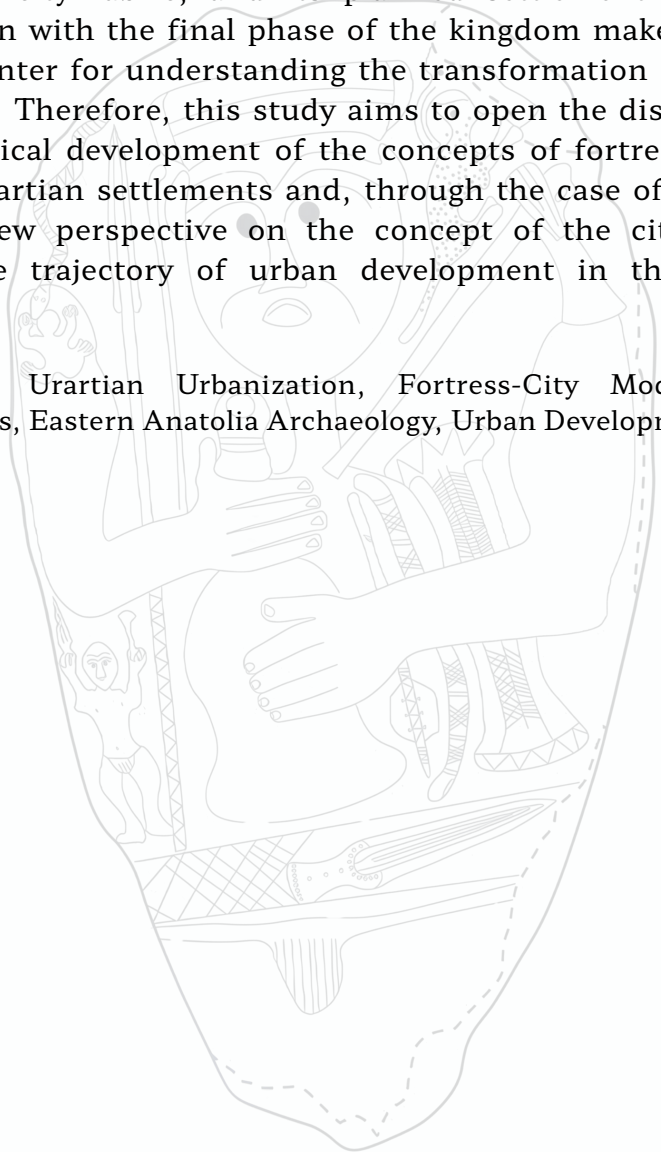
[1] Prof. Dr., Atatürk University, Faculty of Letters, Department of Archaeology, Erzurum e-mail: mehmet.isikli@gmail.com

[2] Atatürk University, Faculty of Letters, Department of Archaeology / Graduate School of Social Sciences PhD Program Erzurum, e-mail: hazalocak@gmail.com

fortress with monumental and imposing walls, and its urban features through the citadel's internal architectural organization, the outer city fabric, and its planned settlement layout. Its association with the final phase of the kingdom makes Ayanis a critical center for understanding the transformation of Urartian urbanism. Therefore, this study aims to open the discussion on the historical development of the concepts of fortress and city within Urartian settlements and, through the case of Ayanis, to offer a new perspective on the concept of the city and the distinctive trajectory of urban development in the Urartian Kingdom.

Keywords: Urartian Urbanization, Fortress-City Model, Ayanis Excavations, Eastern Anatolia Archaeology, Urban Development

Özet

Kent ve kentleşme kavramları, özellikle Yakındoğu arkeolojisinde uzun süre Batı ve Mezopotamya merkezli ölçütlerle değerlendirilmiş; bu nedenle Doğu Anadolu yerleşimleri çoğunlukla kent kategorisine dahil edilmemiştir. Gordon Childe'in kriterleriyle birlikte Yakındoğu için yeni bir kent tanımı yapılmış olsa da Doğu Anadolu'nun sıra dışı coğrafi koşulları ve süreksiz yerleşim düzeni nedeniyle bu yaklaşım sınırlı kalmıştır. Urartu Krallığı döneminde ise "kale" ve "kent" kavramlarını bir arada ele alan "kale-kent" tanımı gündeme gelmiştir. Başlangıçta yüksek tepelerdeki korunaklı konumları ve güçlü sur sistemleriyle tipik kale özellikleri öne çıkarken, zaman içerisinde gelişen kolektif yaşam, üretim ve yazı gibi temel kriterler Urartu yerleşimlerinde kentsel bir karakterin oluştuğunu göstermektedir.

Kesintisiz 40 yıldır devam eden sistemli kazılarıyla krallığın son görkemli kenti Ayanis, Urartu arkeolojisinde birçok unsuru tartışmaya açarken bunların içerisinde konumuz olan Doğu Anadolu'da kent ve kentleşme konusunu da tartışmalara eklemiştir. Bu bağlamda Ayanis, hem anıtsal ve görkemli surlarıyla kale kimliğini hem de sitadel içi mimari düzenlemeleri, dış kent dokusu ve planlı yerleşim düzeniyle kentsel özellikleri yansıtan en çarpıcı örneklerden biridir. Özellikle krallığın son evresiyle ilişkilendirilmesi, Ayanis'i Urartu kentleşmesinin dönüşüm sürecini anlamada kritik bir merkez haline getirmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, Urartu yerleşimlerinde kale ve kent kavramlarının tarihsel süreç içerisindeki gelişimini tartışmaya açarak, Ayanis özelinde Urartu krallığında kent kavramı ve krallığın özgün kentsel gelişimine dair yeni bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Urartu Kentleşmesi, Kale-Kent Modeli, Ayanis Kazıları, Doğu Anadolu Arkeolojisi, Kentsel Gelişim

Renewed Excavations at Argishtikhinili: Results of the First two Season of works of the Armenian-Polish Archaeological Expedition

Argiştihinili’de Yeni Kazılar: Ermeni–Polonya Arkeoloji Misyonunun İlk İki Sezon Çalışmalarının Sonuçları

Mateusz ISKRA^[1] - Hasmik SIMONYAN^[2]

Abstract

In October 2024, after a long hiatus, archaeological work resumed at Davti Blur hill, (Nor Armavir, Armenia) within the framework of a new Armenian–Polish research project. Davti Blur comprises the western part of the ancient city of Argishtikhinili, an Urartian fortress-city founded in 774 BCE, which functioned as one of the main administrative and economic centers of the Urartian Kingdom in the South Caucasus during the 8th and 7th centuries BCE.

In addition to a well-preserved citadel, the western part of the city is notable for its extensive residential district, where remains of large houses belonging to the local elite have been uncovered. The new project focuses on the interdisciplinary study of these residences in order to reconstruct the economic and social aspects of their inhabitants’ lives between the 8th and 6th centuries BCE.

Another important aim is the investigation of a cremation cemetery with urn jars, located adjacent to the residential district and first identified during field survey. This paper will present the results of research conducted in the exceptionally well-preserved Houses 10 and 11, preliminarily dated to the late 7th–6th centuries BCE, including the outcomes of laboratory analyses of the floor layers. In addition, the results from the urnified cemetery will be discussed, where two seasons of work have so far uncovered a total of 13 cremation burials and one inhumation burial.

Keywords: Argishtikhinili, Urartian Architecture, Cremation Cemetery, Elite Residences

[1] Dr., Polish Centre of Mediterranean Archaeology, University of Warsaw

[2] Dr., Institute of Archaeology and Ethnography, National Academy of Science of Republic of Armenia

Özet

Ekim 2024'te, uzun bir aranın ardından, Nor Armavir'deki Davti Blur tepesinde (Ermenistan) yeni bir Ermeni-Polonya araştırma projesi kapsamında arkeolojik çalışmalar yeniden başlatılmıştır. Davti Blur, M.Ö. 774'te kurulan Urartu kale-kenti Argıştikhinili'nin batı kesimini oluşturmaktadır ve M.Ö. 8.-7. yüzyıllarda Urartu Krallığı'nın Güney Kafkasya'daki başlıca idari ve ekonomik merkezlerinden biri olarak işlev görmüştür.

İyi korunmuş bir sitadeline ek olarak, kentin batı bölümü geniş bir konut dokusuyla dikkat çekmektedir; burada yerel elitlere ait büyük evlerin kalıntıları açığa çıkarılmıştır. Yeni proje, bu konutların disiplinlerarası yöntemlerle incelenmesine, böylece M.Ö. 8.-6. yüzyıllar arasında burada yaşayanların ekonomik ve sosyal yaşamlarının yeniden kurgulanmasına odaklanmaktadır.

Bir diğer önemli amaç ise, konut alanına bitişik konumdaki ve yüzey araştırması sırasında ilk kez saptanan urne kaplarından oluşan kremasyon mezarlığının araştırılmasıdır. Bu bildiriye, Geç 7.-6. yüzyıllara öncül olarak tarihlendirilen ve olağanüstü iyi korunmuş durumdaki 10 ve 11 numaralı evlerde yürütülen araştırmaların sonuçları, özellikle taban katmanlarına yönelik laboratuvar analizleriyle birlikte sunulacaktır. Ayrıca, şimdiye kadar iki sezonluk çalışmayla toplam 13 kremasyon ve bir inhumasyon gömütü ortaya çıkarılan urneli mezarlıktan elde edilen sonuçlar da tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Argıştikhinili, Urartu Mimarlığı, Kremasyon Mezarlığı, Elit Konutları

On Urartu, Late Urartu and Post-Urartu: Material Culture in Transition

Urartu, Geç Urartu ve Urartu Sonrası Üzerine: Geçiş Sürecinde Maddi Kültür

Sandra HEINSCH-KUNTNER^[1]

Abstract

The transitional phase from classical Urartu through Late Urartu to the post-Urartian horizons represents a key period for understanding cultural dynamics in Eastern Anatolia and its neighbouring regions. Although classical Urartu is recognized as a clearly defined political entity with characteristic material expressions, the developments of the subsequent centuries remain insufficiently explored, particularly regarding material culture and regional variations.

The terms "Late Urartu" and "Post-Urartu" are debated in scholarship and are understood less as clearly defined chronological periods than as heuristic tools to frame the complex transitional phase following the collapse of the Urartian kingdom. Diverging periodization proposals—for instance concerning the destruction of Karmir Blur or the construction of the Thirty-Columned Hall at Erebuni—highlight the conceptual ambiguity of these terms and reflect broader scholarly discussions on temporal and cultural boundaries. Against this background, material culture plays a crucial role in revealing both continuities with the Urartian tradition and transformations in new social, political and economic contexts.

[1] Assoc. Prof. Dr., Institut für Alte Geschichte und Altorientalistik, Universität Innsbruck, Austria, e-mail: Sandra.Heinsch@uibk.ac.at

This paper examines selected categories of finds, including their production techniques, forms, and decorative elements, from recent excavations, particularly in Armenia, Georgia, and northwestern Iran. These finds preserve Urartian traditions while also reflecting innovations and external influences, demonstrating that the Late Urartu period should not be seen solely as a phase of decline, but rather as a time of intensive cultural adaptation and development.

The study contributes to the discussion of how material culture can serve as a marker for political, economic and social transformations, providing new perspectives for understanding complex transitional processes between 750 and 500 BC.

Keywords: Late Urartu Period, Post-Urartian Culture, Material Culture Analysis, Cultural Continuity and Transformation, Eastern Anatolia Archaeology

Özet

Klasik Urartu'dan Geç Urartu'ya ve Post-Urartu evrelerine uzanan geçiş süreci, Doğu Anadolu ve çevre bölgelerdeki kültürel dinamikleri anlamak açısından kritik bir dönemdir. Klasik Urartu, kendine özgü maddi kültür unsurlarıyla belirgin bir siyasi yapı olarak tanımlansa da, onu izleyen yüzyıllara ait gelişmeler—özellikle maddi kültür ve bölgesel farklılıklar bağlamında—yeterince araştırılmış değildir.

"Geç Urartu" ve "Post-Urartu" terimleri literatürde tartışmalı olup, kesin biçimde tanımlanmış kronolojik dönemler olmaktan ziyade, Urartu Krallığı'nın çöküşünü izleyen karmaşık geçiş sürecini açıklamak için kullanılan yöntemsel araçlar olarak değerlendirilir. Karmir Blur'un yıkımı ya da Erebuni'deki Otuz Sütunlu Salon'un inşası gibi olaylara ilişkin farklı dönemlendirme önerileri, bu terimlerin kavramsal belirsizliğini yansıtmakta ve zaman ile kültürel sınırlar üzerine daha geniş bilimsel tartışmalara işaret etmektedir. Bu bağlamda maddi kültür, hem Urartu geleneğiyle olan süreklilikleri hem de yeni sosyal, politik ve ekonomik bağlamlarda ortaya çıkan dönüşümleri ortaya koymada kritik bir rol oynar.

Bu bildiri, özellikle Ermenistan, Gürcistan ve Kuzeybatı İran'daki son kazılardan elde edilen buluntuların üretim teknikleri, biçimleri ve bezeme unsurları gibi seçilmiş kategorilerini incelemektedir. Bu buluntular, Urartu geleneklerini korurken aynı zamanda yenilikleri ve dış etkileri de yansıtmaktadır. Böylece Geç Urartu döneminin yalnızca bir çöküş evresi olarak değil, yoğun kültürel uyarılma ve gelişim dönemi olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Çalışma, maddi kültürün siyasi, ekonomik ve sosyal dönüşümlerin bir göstergesi olarak nasıl kullanılabileceğine dair tartışmalara katkı sunmakta; M.Ö. 750–500 yılları arasındaki karmaşık geçiş süreçlerini anlamaya yönelik yeni perspektifler sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geç Urartu Dönemi, Post-Urartu Kültürü, Maddi Kültür Analizi, Kültürel Süreklilik ve Değişim, Doğu Anadolu Arkeolojisi

Experiences of Empire on Assyria's Northern and Northeastern Frontiers

Assur'un Kuzey ve Kuzeydoğu Sınırlarında İmparatorluk Deneyimleri

Poppy TUSHINGHAM^[1]

Abstract

From the ninth to the seventh centuries BCE, the Kingdom of Assyria was the predominant power in the Near East. For much of this time, its Eastern Anatolian neighbour, Urartu, constituted its most powerful rival. The region between them, therefore, was an area of high political and military significance for both powers.

The nature of Assyria's control over its border regions has long been the topic of discussion, as for instance in Bradley J. Parker's seminal 2001 work on *The Mechanics of Empire* along Assyria's northern frontier. In recent years, substantial quantities of new archaeological data from Assyria's northern and northeastern regions have emerged. So too, textual finds, such as the sales document found at Hasankeyf (published by Koray Topaş and Faruk Akyüz in 2020) and another at Qalat-i Dinka (published by Karen Radner in 2015), shed new light on the nature of Assyrian control in these areas. The latter, dating to 725 BCE, was drawn up during the reign of King Shalmaneser V, at a time of substantial Assyrian power. The former, with its highly unconventional date formulation, mentions 'Cyaxares the Median king' and appears to date to the end of Assyria's existence (as discussed by Michael Roaf in 2021).

The present study offers a discussion of such documents and considers in particular the insights that they provide us into the experiences of empire on the part of those positioned at Assyria's north and northeastern frontiers.

Keywords: Assyria, Urartu, Imperial Control, Northern and Northeastern Frontiers, Hasankeyf Tablet, Qalat-i Dinka Document

Özet

M.Ö. 9. yüzyıldan 7. yüzyıla kadar Assur Krallığı, Yakın Doğu'nun baskın gücüydü. Bu dönemin büyük bir kısmında, doğu komşusu olan Doğu Anadolu'daki Urartu Krallığı, Assur'un en güçlü rakibini oluşturuyordu. Dolayısıyla iki güç arasındaki bölge, her ikisi için de yüksek siyasi ve askerî öneme sahipti.

Assur'un sınır bölgeleri üzerindeki hâkimiyetinin niteliği uzun zamandır tartışma konusudur; örneğin Bradley J. Parker'ın 2001 tarihli önemli çalışması *The Mechanics of Empire* Assur'un kuzey sınırına odaklanır. Son yıllarda Assur'un kuzey ve kuzeydoğu bölgelerinde önemli miktarda yeni arkeolojik veri ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde Hasankeyf'te bulunan ve 2020'de Koray Topaş ve Faruk Akyüz tarafından yayımlanan satış belgesi ile Qalat-i Dinka'da bulunan ve 2015'te Karen Radner tarafından yayımlanan diğer bir belge gibi metinsel buluntular, Assur hâkimiyetinin bu bölgelerdeki niteliğine yeni bir ışık tutmaktadır. 725 yılına tarihlenen ikincisi, Assur Kralı V. Shalmaneser döneminde, Assur gücünün zirveye yakın olduğu bir zamanda düzenlenmiştir. İlki ise son derece alışılmadık bir tarih formülasyonuna sahip olup "Med kralı Kyaksar"dan söz eder ve görünüşe göre Assur devletinin son dönemine tarihlenmektedir (Michael Roaf tarafından 2021'de tartışıldığı gibi). Bu çalışma, söz konusu belgeleri tartışmakta ve özellikle Assur'un kuzey ve kuzeydoğu sınırlarında yaşayanların imparatorluk deneyimlerine dair sundukları içgörülerini ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Assur, Urartu, İmparatorluk Kontrolü, Kuzey ve Kuzeydoğu Sınırları, Hasankeyf Tableti, Qalat-i Dinka Belgesi

A New Pass Crossing the Toros Mountains: Eğil–Palu/Ammaş Pass?

Torosları Aşan Yeni Bir Geçit: Eğil-Palu/Ammaş Geçidi?

Harun DANIŞMAZ^[1] - Kemalettin KÖROĞLU^[2]

Abstract

The South-Eastern Taurus Mountains are a high mountain range separating Eastern Anatolia from Mesopotamia. With elevations exceeding 3,000 metres, these mountains present a significant natural barrier to campaigns originating in Mesopotamia and heading north. Powerful kingdoms such as the Assyrian Empire were forced to cross the Taurus Mountains during their campaigns to the north. Written sources describing these campaigns highlight the difficulty of these crossings. However, while some pass names are mentioned in the campaign records, the exact locations of these passes are unknown.

Today, researchers suggest that the Ergani-Maden, Lice-Genç and Bitlis passes were used by armies crossing the Taurus Mountains, based on the place names mentioned in the expedition records and geographical conditions. The fact that modern transport routes still follow these lines today supports this view. However, new field observations and archaeological findings reveal that there were alternative passes crossing the Taurus Mountains outside these routes.

This paper will focus on a new, previously unknown pass stretching from Palu Castle, an important provincial centre of the Urartu Kingdom, to the district of Eğil in Diyarbakır. Records indicating the use of this pass are based primarily on the campaign records of the Neo-Assyrian king Shalmaneser III, who directed his campaigns towards Eastern Anatolia. Beyond the physical suitability of the pass for military passage, the bridges and settlements along the route indicate that this route was used for an extended period.

This route, which can be defined as the Eğil–Palu (Ammaş) Pass, is considered a new alternative route that should be taken into account in understanding the political relations between Eastern Anatolia and the Upper Tigris region, where the Neo-Assyrian centres were located.

Keywords: Taurus Mountains, Assyria, Urartu, Palu Fortress, Eğil, Passes

[1] Assoc. Prof. Dr., Munzur University, Faculty of Letters, Department of History, e-mail: hdanismaz@munzur.edu.tr

[2] Prof. Dr., Marmara University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, e-mail: kemalettinkoroglu@gmail.com

Özet

Güneydoğu Toros Dağları, Doğu Anadolu ile Mezopotamya'yı birbirinden ayıran yüksek dağ silsilesidir. 3000 metreyi aşan yükseltileriyle bu dağlar, kuzeye yönelen Mezopotamya merkezli seferlerin önünde ciddi bir doğal engeldir. Özellikle Asur Krallığı gibi güçlü devletler, kuzeye düzenledikleri seferlerde Torosları aşmak zorunda kalmıştır. Seferlerden bahseden yazılı kaynaklarında bu geçişlerin zorluğu belirtmişlerdir. Ancak, sefer kayıtlarında Toroslar üzerinde bazı geçit isimleri verilmekle birlikte bu geçitlerin tam yerleri bilinmemektedir.

Günümüzde araştırmacılar, orduların Torosları geçişinde sefer kayıtlarında bahsedilen yer isimleri ve coğrafi koşullardan hareketle Ergani-Maden, Lice-Genç ve Bitlis geçitlerinin kullanıldığını ileri sürmektedir. Günümüzde de modern ulaşım yollarının bu hatları takip etmesi bu görüşleri desteklemektedir. Fakat yeni arazi gözlemleri ve arkeolojik bulgular, bu güzergâhların dışında da Torosları aşan alternatif geçitlerin de bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bildiride, Urartu Krallığı'nın önemli eyalet merkezi konumundaki Palu Kalesi'nden başlayarak Diyarbakır'ın Eğil ilçesine kadar uzanan ve literatürde bilinmeyen yeni bir geçit üzerinde durulacaktır. Bu geçidin kullanıldığına ilişkin kayıtlar özellikle Yeni Assur kralı III. Shalmanassar'ın Doğu Anadolu'ya yönelen sefer kayıtlarına dayanmaktadır. Geçidin fiziki yapısının orduların geçişine uygunluğu dışında köprüler ve güzergâh üzerindeki yerleşimler, bu hattın uzun süreli bir kullanım gördüğünü göstermektedir.

Eğil-Palu (Ammaş) Geçidi olarak tanımlanabilecek bu güzergâh, Doğu Anadolu ile Yeni Assur eyalet merkezlerinin bulunduğu Yukarı Dicle arasındaki siyasi ilişkilerin anlaşılmasında dikkate alınması gereken yeni bir alternatif yol olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toros Dağları, Asur, Urartu, Palu Kalesi, Eğil, Geçitler

Easy to Conquer, Hard to Claim: A Historical Geography of the Afşin – Elbistan Plain during the Iron Ages

Fethetmesi Kolay, Elde Tutması Zor: Demir Çağı'nda Afşin – Elbistan Ovası'nın Tarihi Coğrafyası

Mahmut Bilge BAŞTÜRK^[1]

Abstract

The Afşin – Elbistan Plain, situated on the western border of Eastern Anatolia, functions as a natural gateway to Central Anatolia and, more specifically, to the Mediterranean region. Nevertheless, its role as a transit zone has always been constrained by the rugged mountain ranges enclosing the plain, which force travellers to choose between shorter but riskier routes and longer, safer alternatives. Notwithstanding the evident limitations, the region's importance as a corridor of mobility and exchange was ensured by its fertile lands and its strategic position along the primary trade arteries connecting Mesopotamia with Central Anatolia. During the Assyrian Trade Colonies Age, the region's strategic importance was further underscored by its position at a critical junction of commercial routes, thereby assuming a pivotal role within regional trade networks.

The political landscape of the first millennium BC is elucidated through epigraphic sources. Inscriptions from Karahöyük, Izgın, and Tanır provide evidence that the Afşin – Elbistan Plain was initially under the dominion of the Kingdom of Malatya, and subsequently subjected to Assyrian intervention. During the reigns of Shalmaneser III and Sargon II, the Assyrian Empire exercised control through a sophisticated system of alliances with regional powers, including Tabal and Gurgum. Within this framework, Til-Karme/Til-Garimme emerged

[1] Prof. Dr., Anadolu University, Faculty of letters, Department of Archaeology, e-mail: bilgebasturk@gmail.com

as a central node in the military, administrative, and economic structures of the region. Following the decline of Assyrian authority, the plain was incorporated into the territories of Tabal, Media, and subsequently Persia. From the Achaemenid period, it was designated as Kataonia within the satrapy of Cappadocia. Subsequently, during the Hellenistic period, it came under the dominion of the Seleucids, and then was incorporated into the Kingdom of Cappadocia.

This paper discusses the political, commercial and geographical transformations of the Afşin-Elbistan Plain during the Iron Age. These transformations are examined in the context of epigraphic findings and archaeological data, particularly those obtained from the region, specifically Tanır Yassıhöyük. The objective is to re-evaluate the region within a multi-layered historical context.

Keywords: Afşin–Elbistan Plain, Iron Age, Trade Networks, Regional Interaction

Özet

Afşin – Elbistan Ovası, Doğu Anadolu'nun batı sınırında, Orta Anadolu'ya ve özellikle Akdeniz'e uzanan doğal bir geçit görevi görmektedir. Ancak bu işlev günümüzde dahi sınırlıdır, çünkü bölgede seyahat edenler için ovayı çevreleyen yalçın dağlar bir süre sonra bir çıkmaz sokak haline gelir: Bölgeyi bilen yolcu, zamandan kazanmak için rotayı kısaltmakla güvenliği için rotayı uzatmak arasında bir seçim yapmak zorundadır. Genelde birinci tercihin ağır bastığı anlaşılmaktadır: Afşin – Elbistan Ovası hem tarımsal verimliliği hem de Mezopotamya ile Orta Anadolu arasındaki ana ticaret yolları üzerindeki stratejik konumu nedeniyle tarih boyunca önemli bir geçiş alanı olmuştur. Assur Ticaret Kolonileri Çağı'nda tüccarların Orta Anadolu'ya ulaşırken kullandıkları güzergâhların kavşak noktasında yer aldığı, bu bağlamda Tanır Yassihöyük'ün de bölgesel ticaret ağları içerisinde işlevsel bir konum üstlendiği anlaşılmaktadır.

M.Ö 1. Binyılda bölgenin siyasi coğrafyası yazıtlar aracılığıyla daha somut biçimde izlenebilmektedir. Karahöyük, Izgın ve Tanır yazıtları, Afşin – Elbistan Ovası'nın öncelikle Malatya Krallığı'nın hâkimiyet sahasında bulunduğunu, ardından Assur müdahalelerine maruz kaldığını göstermektedir. III. Salmanasar'dan II. Sargon'a kadar olan dönemde Tabal ve Gurgum gibi yerel krallıkların da dahil olduğu çok aktörlü bir güç dengesi içerisinde Assur etkisi hissedilmiş; Til-Karime/Til-Garimme kenti bu süreçte bölgenin askeri, idari ve ekonomik yapısında belirleyici bir rol üstlenmiştir. Assur hegemonyasının zayıflaması sonrasında Afşin – Elbistan Ovası; sırasıyla Tabal, Med ve Pers idari sistemlerine entegre olmuştur. Pers döneminden itibaren Kataonia adıyla Kapadokya satraplığı içerisinde tanımlanan bölge, Helenistik dönemde Seleukos hâkimiyetine geçmiş, ardından Kappadokia Krallığı'na bağlanmıştır.

Bu bildiriye, başta Tanır Yassihöyük olmak üzere bölgeden edinilen yeni veriler ışığında Afşin – Elbistan Ovası'nın Demir Çağı'nda geçirdiği siyasal, ticari ve coğrafi dönüşümler, epigrafik bulgular ve arkeolojik veriler ışığında tartışılmakta; bölgenin çok katmanlı tarihi bağlamda yeniden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Data Related to the Middle Iron Age in Northeast Anatolia: The Land of Qulha and Tigem Fortress

Kuzeydoğu Anadolu'da Orta Demir Çağı'na İlişkin Veriler: Qulha Ülkesi ve Tigem Kalesi

Ayşegül AKIN ARAS^[1] - Alper ASLAN^[2]

Abstract

The land of Qulha, as mentioned in Urartian written sources, emerges as one of the most significant countries representing the period of local kingdoms/principalities in the Middle Iron Age, in terms of both terminology and chronology. While this period is generally associated with the Urartian throughout eastern Anatolia and attributed to the Kingdom of Urartu, it cannot be said with certainty that the northern part of the region underwent a process of state formation through the unification of principalities, as occurred in the south. In this context, it would be more accurate to characterise the Middle Iron Age period in Northeast Anatolia as a continuation of the Early Iron Age period of local principalities. While it is challenging to identify the archaeological remains of these socio-political formations, philological data and archaeological surveys in the region have helped to locate the land of Qulha in the Ardahan-Göle area and its surroundings. The capital of this country is described as “strongly defended” in the Van Analıkız Chronicle belonging to Sarduri, son of Arğişti, and held a strategic position in Urartu's northern policies. This is just one of the limited pieces of information we have about this country.

[1] Asst. Prof. Dr., Ardahan University, Faculty of Humanities and Letters, Department of Archaeology, 75000 Ardahan / Türkiye, e-mail: aysegulakinaras@ardahan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6540-7560.

[2] PhD Student, Università di Torino, Department of Historical Studies, 10024 Torino / Italy, e-mail: nagarcuna6082@gmail.com, ORCID: 0009-0001-9094-4018.

This study will discuss the potential location of the centre of the land of Qulha based on the Tigem Fortress. This fortress was identified through archaeological research conducted in the Göle Plain of the Kura Basin, and it is situated within the borders of the Göle District. Located on a hill overlooking the Göle Plain and surrounded by fertile agricultural lands to the east of the Kura River, this fortress is a typical example of a Late Bronze Age–Early Iron Age fortification, featuring strong walls built using cyclopean masonry, a citadel and a main settlement plan. However, it is its strategic location that truly sets it apart. Measuring 185 m north-south and 220 m east-west, it is also one of the largest fortresses identified in Ardahan to date. Excavations in the citadel section, which began in 2025, have revealed Early Iron Age architecture overlaid by a Late Iron Age phase, as well as ceramic finds. This indicates that the fortress was used during different periods. Controlling transit routes, plains and vast pastures between the Caucasus and Anatolia, the fortress continued to be used in different periods and will provide insight into the possible centre of the land of Qulha, as well as shedding light on the Middle Iron Age socio-political structure of Northeast Anatolia and providing data on local structures before Urartu.

Keywords: Land of Qulha, Early-Middle Iron Ages, Northeastern Anatolia, Urartian written sources, Tigem Fortress

Özet

Urartu yazılı kaynaklarında adı geçen Qulha Ülkesi, terminolojik ve kronolojik olarak Orta Demir Çağı yerel krallık/yerel beylikler sürecini temsil eden önemli lokalizasyonlardan biri olarak karşımıza çıkar. Her ne kadar Doğu Anadolu genelinde bu süreç Urartu ile özdeşleştirilerek, Urartu Krallığı'na atfedilse de bölgenin kuzeyi için güneyde olduğu gibi beyliklerin birleşerek bir devletleşme sürecine girdiğinden bahsetmek pek mümkün değildir. Bu bağlamda Kuzeydoğu Anadolu'daki Orta Demir Çağ sürecini, Erken Demir Çağı yerel beylikler sürecinin devamı olarak nitelendirmek daha doğru olacaktır. Bu sosyo-politik oluşumların arkeolojik izlerini sürmek zor olsa da filolojik verilerle birlikte bölgede yürütülen yüzey araştırmaları ışığında, Qulha Ülkesi'nin konumu, Ardahan-Göle ve çevresine lokalize edilmiştir. Urartu'nun kuzey politikalarında stratejik bir konuma sahip olduğu bilinen bu ülkenin başkentinin, Argıştı oğlu Sarduri'ye ait Van Analıkız Kroniğinde "güçlü bir savunmaya sahip" olarak tanımlanması, bu ülke ile ilgili sahip olduğumuz kısıtlı bilgilerden sadece biridir.

Bu çalışmada Qulha Ülkesi'nin merkezinin nerede aranabileceği sorusu; Kura Havzası'ndaki Göle Ovası'nda yürütülen arkeolojik araştırmalar sonucunda saptanan ve Göle İlçesi sınırlarında yer alan Tigem Kalesi üzerinden tartışmaya açılacaktır. Kura Nehrinin doğusunda, verimli tarım arazileriyle çevrili Göle Ovası'na hâkim bir tepe üzerinde yer alan bu kale; kikloplik duvar tekniğiyle inşa edilmiş güçlü sur mimarisi, sitadeli ve ana yerleşim planı ile tipik bir Geç Tunç-Erken Demir Çağı kalesi olsa da stratejik konumu ile dikkatleri üzerine çekmektedir. Aynı zamanda kuzey-güney doğrultusunda 185 m, doğu-batı doğrultusunda 220 m ölçülere sahip olan kale, Ardahan'da bugüne kadar tespit edilen kaleler arasında da en büyüklerindedir. 2025 yılında başlatılan ve sitadel kısmında yürütülen arkeolojik kazı çalışmalarında tespit edilen Erken Demir Çağı mimarisi üzerinde yer alan Geç Demir Çağı evresi ve seramik buluntuları bu kalenin, farklı dönemlerde kullanılmış olduğunu göstermiştir. Kafkasya ile Anadolu arasındaki geçiş yollarını, ovaları ve geniş meraları kontrol eden; farklı evrelerde de kullanımın devam ettiği bu kale, Urartu öncesi yerel yapılanmalara ilişkin verilerle birlikte Qulha Ülkesi'nin olası merkezine ve Kuzeydoğu Anadolu'nun Orta Demir Çağı sosyo-politik yapısının belirlenmesine de ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler: Qulha Ülkesi, Erken-Orta Demir Çağı, Kuzeydoğu Anadolu, Urartu Yazılı Kaynakları, Tigem Kalesi

Two Examples of Interaction Between Urartu and Ancient Iranian Cultures: Derafš-e Kāvīāni and the Cult of Fire

Urartu ve Eski İnan Kùltùrleri Arasındaki Etkileşime İki ÖrneK:
Derafş-i Kāvīyāni ve Ateş Kùltù

Serkan ERDOĞAN^[1]

Abstract

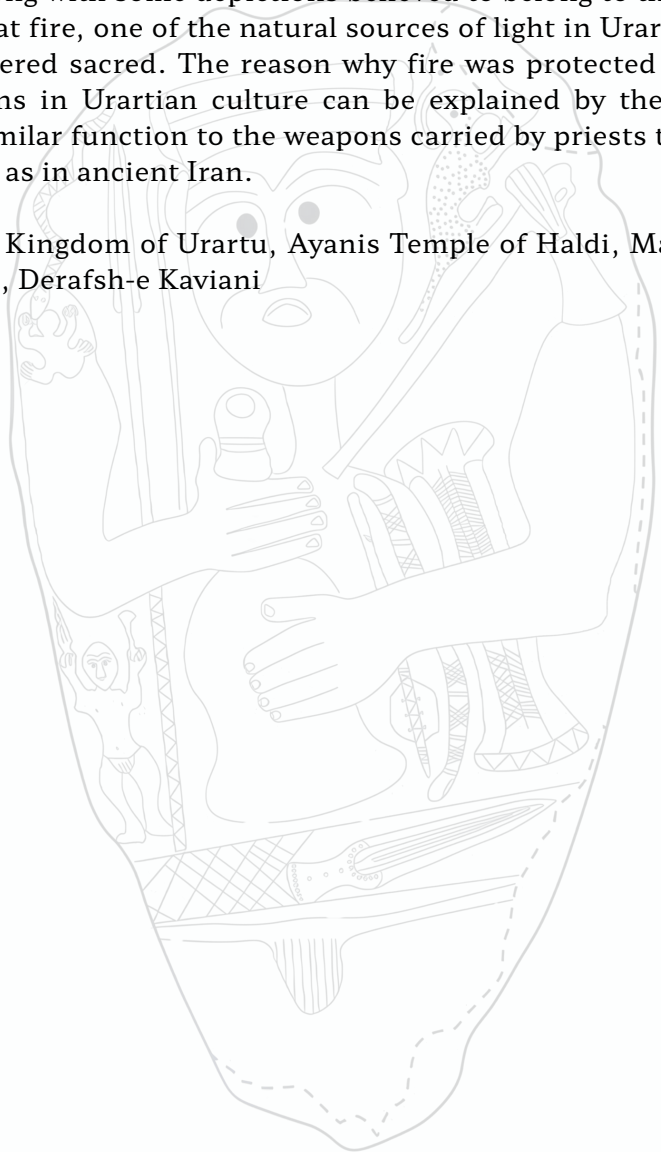
It is confirmed by archaeological, mythological and written sources that the origin of the Derafš-e Kāvīāni, which was used as the royal standard during the Sassanid period, dates back to earlier periods. References to the banners of the Persians in ancient sources, depictions of Derafš-e Kāvīāni on Hellenistic coins, and narratives about the aforementioned standard in the legends of the Tyrant Dahhak/Zahhak and the Blacksmith Kava in ancient Iranian mythology show us that Derafš-e Kāvīāni can't be limited solely to the Sassanid period. It is clear that the standards depicted on Giyimli votive plaques and some Urartian metal artifacts are formally similar to those in the Derafš-e Kāvīāni. In ancient Iran, this standard, which had a non-religious royal function, is seen being carried in the hands of figures that can generally be interpreted as winged hybrid beings or gods in the Urartian style.

Fire, revered and sanctified in the Mazdeist belief system of ancient Iran, was regarded as a divine entity, while its flame was accepted as a divine light and an illuminating guide. In the Mazdeist interpretation of Zoroastrianism, there are three types of sacred fire, the most important of which is known as Ātaš Bahrām (Behram Fire). One type of Behram Fire, which has 16 varieties, was carried by priests in the temple during the king's coronation ceremony. Within the same ceremony, a group of priests stood before the fire with their swords drawn to destroy the Evil Spirit, and a warrior guard group consisting of priests armed with

swords, maces, shields, and daggers accompanied them around the fire. An inscription on a shield found on a hearth at the Ayanis Haldi Temple, along with some depictions believed to belong to the god Haldi, indicate that fire, one of the natural sources of light in Urartian culture, was considered sacred. The reason why fire was protected with shield-like weapons in Urartian culture can be explained by the fact that it served a similar function to the weapons carried by priests to defeat evil forces, just as in ancient Iran.

Keywords: Kingdom of Urartu, Ayanis Temple of Haldi, Mazdaism and Sacred Fire, Derafsh-e Kaviani

Özet

Sasaniler Dönemi'nde krali bir standart işlevine sahip Derafş-i Kâviyâni'nin kökeninin daha uzak dönemlere uzandığını arkeolojik, mitolojik ve yazılı kaynaklar teyit etmektedir. Antik kaynaklardaki Persler'in sancaklarına yapılan kimi değinmeler ile Helenistik Dönem sikkeler üzerindeki Derafş-i Kâviyâni betimlemeleri ve Eski İran mitolojisinde yer alan Zalim Dahhak/Zahhak ve Demirci Kava efsanesindeki söz konusu standarda yönelik anlatımlar, Derafş-i Kâviyâni'nin sadece Sasaniler Dönemi ile sınırlandırılmayacağını bize göstermektedir. Giyimli adak levhaları ve bazı Urartu metal eserleri üzerinde betimlenmiş standartların biçimsel olarak Derafş-i Kâviyâni'ye benzediği açıktır. Eski İran'da dinsel olmayan krali bir işleve sahip olan bu standardın, Urartulu görünümünde genellikle kanatlı karışık varlık ya da tanrı olarak değerlendirilebilecek figürlerin ellerinde taşındığı görülmektedir.

Eski İran'ın Mazdeist inanç dünyasında önemsenerek kutsanan ateş, tanrısal bir varlık olarak görülmekle beraber alevi ise tanrısal bir ışık ve aydınlatıcı bir rehber olarak kabul edilmiştir. Mazdeizmin Zerdüştlük yorumunda üç tür kutsal ateş var olup bunlardan en önemlisi Âtaş Bahrâm (Behram Ateşi) adıyla bilinmektedir. Ateşlerin 16 türüne sahip olan Behram Ateşi'nin bir çeşidi, kralın tahta çıkma seremonisi esnasında tapınaktaki rahipler tarafından taşınmaktaydı. Aynı seremoni içerisinde Kötü Ruh'u yok etmek için ateşin önünde kılıçlarını çekmiş bir rahipler grubu bulunmaktaydı ve söz konusu ateşin çevresinde kılıçlar, topuzlar, kalkanlar ve hançerlerle donanmış rahiplerden oluşan savaşı bir koruma grubu onlara eşlik etmekteydi. Ayanis Haldi Tapınağı'nda bulunmuş bir ocak üstünde yer alan kalkan üzerindeki bir yazıt ile tanrı Haldi'ye ait olduğu düşünülen bazı betimlemeler, Urartu kültüründe ışığın doğal kaynaklarından biri olan ateşin kutsandığına işaret etmektedir. Urartu kültüründe ateşin kalkan gibi silahlar ile korunmasının sebebi, tıpkı Eski İran'da olduğu gibi kötücül güçlerin yenilmesi için rahipler tarafından taşınan silahlar ile benzer bir işleve sahip olmasıyla açıklanabilir.

Anahtar Kelimeler: Urartu Krallığı, Ayanis Haldi Tapınağı, Mazdeizm ve Kutsal Ateş, Derafş-i Kâviyâni

Horses in Life and Death: Burial Practices and Equine Symbolism in the Near East

Yaşamda ve Ölümde Atlar: Yakın Doğu'da Gömü Uygulamaları ve At Sembolizmi

Ruben DAVTYAN^[1]

Abstract

This contribution explores the role of horses in the mountainous zone framed by the Zagros, Taurus, and Caucasus ranges during the late 2nd and first half of the 1st millennium BC. Positioned between the Neo-Assyrian Empire, the kingdom of Urartu, and later the incursions of Eurasian nomadic groups such as the Cimmerians and Scythians, the region provides exceptionally rich material for understanding the cultural and symbolic significance of horses.

The study focuses primarily on horse burials, examining their structure, frequency, and symbolic meaning within funerary contexts. Special attention is given to horse-related objects, such as harnesses and equipment, whose typological characteristics illuminate both local traditions and wider intercultural interactions. The article further addresses the so-called “Scythian question”, reassessing the relationship between these nomadic groups and the equine culture of the ancient Near East.

[1] State Office for Heritage Management and Archaeology (Halle/Saale, Germany), e-mail: rdavtyan@lda.stk.sachsen-anhalt.de

Drawing on archaeological, textual, and comparative evidence, alongside analyses of horse-related artifacts, the study argues that the practice of horse burials—and, by extension, advanced horse breeding—was already well established before the arrival of Eurasian nomads. Moreover, equine objects were not only produced and used locally but were likely exported southward. Finds from Neo-Assyrian centres such as Nimrud reveal striking similarities to items discovered in the highlands, underscoring this exchange.

Altogether, the evidence demonstrates that the region functioned as a key centre of equine culture before the nomadic invasions, with horses already occupying a prominent social, economic, and symbolic role.

Keywords: Funerary Practices and Horse Burials, Equine Symbolism, Eurasian Nomads, Intercultural Interaction

Özet

Bu çalışma, Geç 2. Binyıl ile 1. Binyılın ilk yarısında Zagros, Toros ve Kafkas dağ sıralarıyla çevrili dağlık bölgede atların rolünü incelemektedir. Yeni Assur İmparatorluğu, Urartu Krallığı ve daha sonra Kimmerler ile İskitler gibi Avrasya kökenli göçebe toplulukların akınları arasında kalan bu bölge, atların kültürel ve sembolik önemini anlamak için son derece zengin veriler sunar.

Çalışma özellikle at gömülerine odaklanarak bu gömülerin yapısını, sıklığını ve cenaze bağlamlarındaki sembolik anlamlarını analiz eder. Ayrıca koşum takımları ve at ekipmanları gibi atla ilişkili nesnelere özel önem verilmiştir; bu nesnelerin tipolojik özellikleri hem yerel gelenekleri hem de daha geniş kültürlerarası etkileşimleri aydınlatır. Makale ayrıca “İskit sorunu” olarak bilinen konuyu ele alarak bu göçebe grupların Yakın Doğu’nun at kültürüyle ilişkisini yeniden değerlendirir.

Arkeolojik, yazılı ve karşılaştırmalı veriler ile atla ilişkili buluntuların analizlerine dayanarak çalışma, at gömüsü uygulamasının -ve dolayısıyla gelişmiş at yetiştiriciliğinin- Avrasya göçebelerinin gelişinden önce de bölgede köklü olduğunu savunur. Dahası, atlara ait nesnelerin yalnızca yerel olarak üretilip kullanıldığı değil, aynı zamanda güneye doğru ihraç edildiği de muhtemeldir. Nimrud gibi Yeni Assur merkezlerinden elde edilen buluntular, yüksek bölgelerde keşfedilen örneklerle çarpıcı benzerlikler göstererek bu alışverişi destekler.

Genel olarak veriler, bölgenin göçebe istilalarından önce de önemli bir at kültürü merkezi olduğunu ve atın sosyal, ekonomik ve sembolik açıdan zaten belirgin bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Cenaze/Gömü Uygulamaları ve At Gömüleri, At Sembolizmi, Avrasya Göçebeleri, Kültürlerarası Etkileşim

Tradition vs Innovation in the Distribution of Bronze Objects in Greater Ayanis

Ayanis'te Bronz Objelerin Dağılımında Gelenek ve Yenilik

Paul ZIMANSKY^[1]

Abstract

The rise of Biainili is associated with a massive increase in the quantity and quality of bronze artifacts in the archaeological record, both those of decorative and utilitarian function. Many of these can be directly associated with royal dedications, royal storehouses, and temples, constituting an important component of the “state assemblage”—forms and styles that come into fashion with the rise of the Urartian monarchy and abruptly disappear when it the kingdom falls in the late 7th century. This paper will survey the distribution of various types of copper alloy artifacts in the larger built environment of Ayanis, arguing that the materials from the outer town show scant evidence of royal association, but rather are derived from longstanding traditions that emerged independently in eastern Anatolia and adjacent regions.

Keywords: Ayanis Outer Town, Traditional and Royal Production, Urartian Bronze Artifacts, Copper alloy finds

[1] Prof. Dr., Stony Brook University, New York,
e-mail: paul.zimansky@stonybrook.edu

Özet

Biainili'nin yükselişi, arkeolojik kayıtlarda hem dekoratif hem de kullanımda olan bronz eserlerin miktar ve kalitesinde büyük bir artışla ilişkilidir. Bunların çoğu, kraliyet adakları, krali depolar ve tapınaklarla doğrudan ilişkilendirilebilmekte, “Devlet Topluluğu”nun önemli bir bileşenini oluşturur. Devleti temsil eden bu buluntu topluluğu Urartu monarşisinin yükselişiyle moda olan ve M.Ö. 7. yüzyılın sonlarında krallığın çöküşüyle aniden ortadan kaybolan formlar ve stiller oluşmaktadır. Bu çalışma, Ayanis'in daha geniş yapılı çevresinde çeşitli türlerdeki bakır alaşımli eserlerin dağılımını inceleyecek ve dışkentten gelen materyalin kraliyetle bağlantılı olduğuna dair çok az kanıt olduğunu, aksine bunların Doğu Anadolu ve komşu bölgelerde bağımsız olarak ortaya çıkan köklü geleneklerden türediğini savunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ayanis Dış Kent, Geleneksel ve Krali Üretim, Urartu Bronz Eserleri, Bakır Alaşımli Buluntular,

Restoration, Conservation, and Archaeometric Analyses of Urartian Belts, Bracelets, and Pins from the Elazığ Museum

Elazığ Müzesi'ndeki Urartu Dönemine ait Kemer, Bilezik ve İğneler Üzerine Yapılan Restorasyon, Konservasyon ve Arkeometrik Analiz Çalışmaları

Abdulkadir ÖZDEMİR^[1] - Ümit GÜDER^[2]

Abstract

This study presents the restoration, conservation, and archaeometric analyses of a total of 311 Urartian metal artifacts, including belts, bracelets and pins, selected from the inventory of the Elazığ Archaeology and Ethnography Museum. These artifacts, which had never been exhibited before, were severely affected by the destructive impact of corrosion due to inadequate storage conditions.

The primary aim of the project was to minimize the risks affecting museum collections and to develop a sustainable protection model against these risks. For this purpose, high-resolution digital photographs were taken to document the condition of the artifacts before and after restoration; corrosion products threatening the objects were carefully removed by a professional restorer and appropriate conservation treatments were applied. In parallel with archaeological observations, surface chemical analyses were performed using a portable XRF device. During the re-storage process, customized storage systems were designed to support the conservation process and to allow the objects to be easily transported in case of emergencies such as natural disasters.

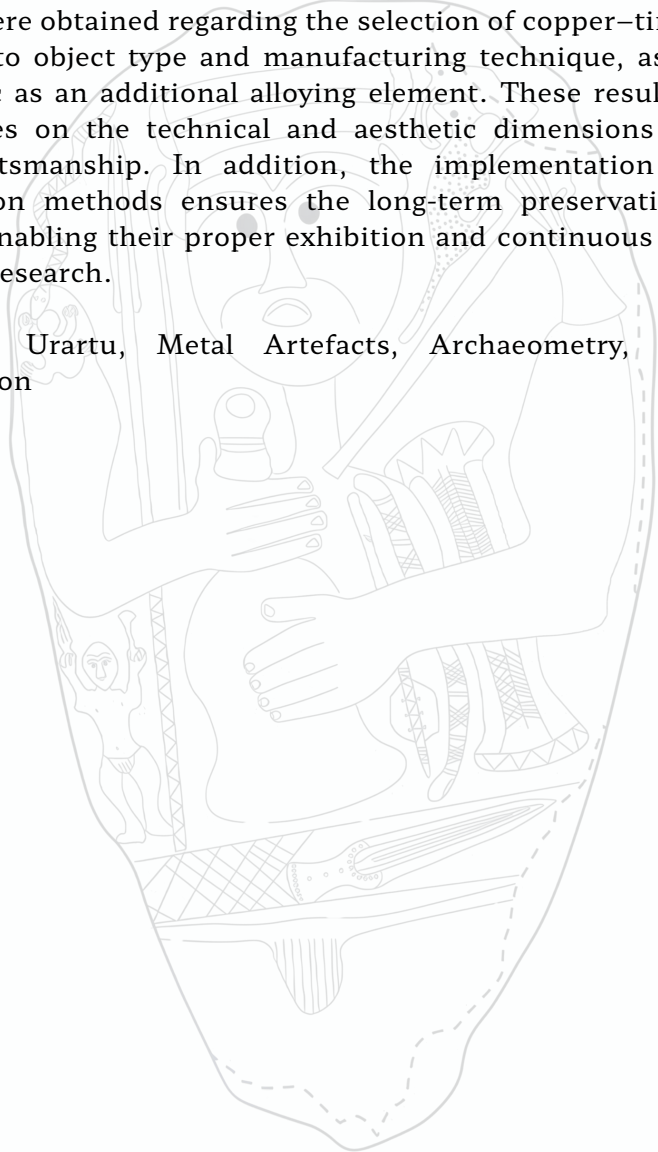
[1] Assoc. Prof. Dr., Firat University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Art History, Elazığ. e-mail: akadir23@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3333-9118

[2] Assoc. Prof. Dr., Charles University, Institute of Classical Archaeology, Prague, Czech Republic and Max Planck Institute for Sustainable Materials, Düsseldorf, e-mail: u.guder@mpie.de, ORCID: 0000-0002-4156-2339

As a result of the archaeological and archaeometric examinations, rare forms and decorative elements were identified, expanding the repertoire of Urartian metalwork. Furthermore, significant scientific findings were obtained regarding the selection of copper–tin alloy ratios according to object type and manufacturing technique, as well as the use of zinc as an additional alloying element. These results offer new perspectives on the technical and aesthetic dimensions of Urartian metal craftsmanship. In addition, the implementation of modern conservation methods ensures the long-term preservation of these artifacts, enabling their proper exhibition and continuous accessibility for future research.

Keywords: Urartu, Metal Artefacts, Archaeometry, Restoration, Conservation

Özet

Bu çalışma kapsamında, Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi deposunda bulunan ve daha önce hiç teşhire çıkmamış, yetersiz saklama koşulları nedeniyle korozyonun yıkıcı etkilerine maruz kalmış Urartu dönemi metal eserleri arasında seçilen toplam 311 kemer, bilezik ve iğne üzerinde restorasyon, konservasyon ve arkeometri çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın amacı, müze depolarında yer alan eserlerin karşı karşıya olduğu riskleri azaltmak ve bu risklere karşı sürdürülebilir bir koruma modeli geliştirmektir. Bu doğrultuda, yüksek çözünürlüklü fotoğraf çekimleriyle eserlerin restorasyon öncesi ve sonrası durumları belgelenmiş, uzman restoratör tarafından korozyon ürünleri temizlenmiş ve gerekli koruma işlemleri uygulanmıştır. Paralelinde, arkeolojik analizlere ek olarak taşınabilir XRF cihazı ile eserlerin yüzey kimyasal analizleri yapılmıştır. Eserler depoya yeniden yerleştirilirken, koruma sürecini destekleyen ve acil durumlarda kolay tahliyeye imkân veren saklama sistemleri geliştirilmiştir.

Arkeolojik ve arkeometrik incelemeler sonucunda, Urartu metal işçiliği repertuarına nadir formlar ve bezeme unsurları eklenmiş; ayrıca eser türlerine ve üretim yöntemine göre bakır-kalay alaşım oranlarının seçimi ve üçüncül element olarak çinko kullanımı gibi önemli bilimsel bulgular elde edilmiştir. Bu sonuçlar, Urartu metal işçiliğinin teknik ve estetik boyutlarının anlaşılmasında yeni veriler sunmaktadır. Ayrıca, uygulanan modern konservasyon yöntemleri sayesinde bu eserlerin gelecekte de güvenli şekilde sergilenmesi ve araştırmacıların erişimine açık tutulması mümkün hale gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Urartu, Metal Eser, Arkeometri, Restorasyon, Konservasyon

Animal Depictions on a Group of Urartian Belts from the Elazığ Museum

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Kemerleri Üzerindeki Hayvan Betimlemeleri

Ayşe ÖZDEMİR^[1]

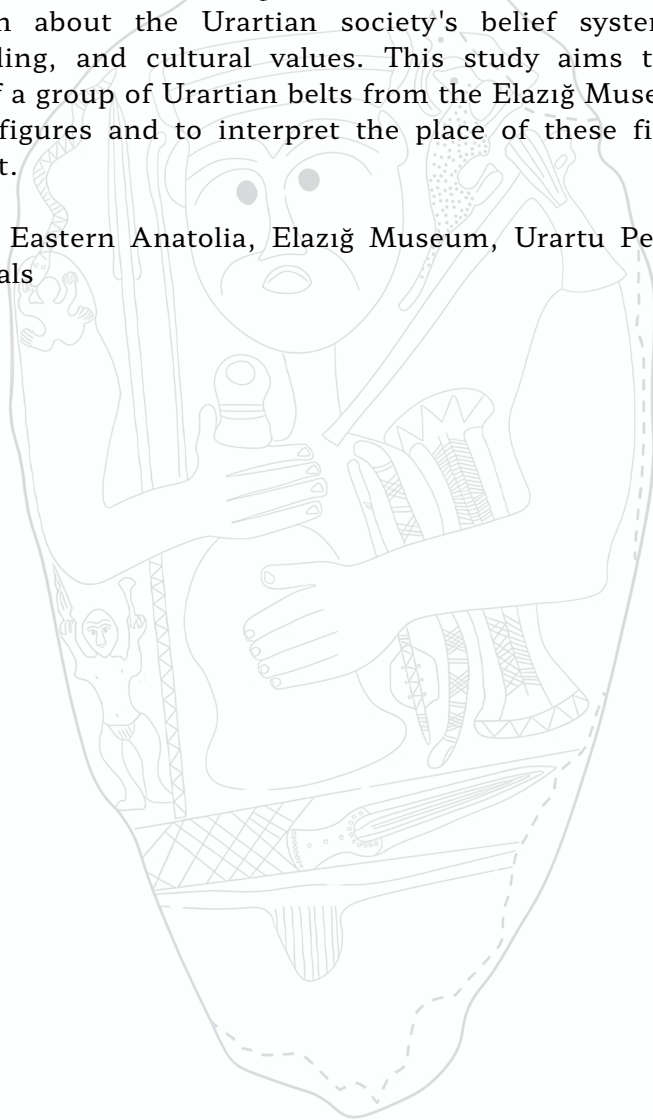
Abstract

The Kingdom of Urartu, which ruled in the Eastern Anatolia Region, left behind a rich tangible cultural heritage. Within this accumulation of culture, metalworking stands out as one of the most developed and characteristic fields of Urartian art. In this context, bronze was the most preferred material, finding widespread use in everything from weapons of war to ceremonial objects, and from everyday items to decorative elements. During the Urartu Kingdom period, the decorations on bronze belts provide important data regarding the metalwork art. These belts are considered not only functional items but also art objects carrying ideological and aesthetic value. Their decorations are noteworthy as they shed light on the art understanding of the period. In this respect, they are among the significant archaeological finds of the period, due to both their functional features and the figurative and ornamental decorations on them. Within the scope of this study, the animal figures on a group of bronze belt fragments in the collection of the Elazığ Archaeology and Ethnography Museum were typologically examined; the depicted animals were evaluated in terms of their species, positions, and arrangements within the composition. In the examined examples, it was observed that various animal figures such as lion, bull, deer, ibex, bird, and camel were frequently included. Animal figures are among the iconographic elements often employed in Urartian art. The depictions on the belts

[1] Dr., TÜBİTAK Postdoctoral Fellow, Elazığ, Türkiye. e-mail: ayseabali09@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3952-8745

were placed at regular intervals on the belt surface and were mostly presented in repeating compositions. Although the anatomical details of the figures are generally limited, their characteristic features are clearly stylized. The animal depictions on Urartian belts offer important information about the Urartian society's belief system, aesthetic understanding, and cultural values. This study aims to reveal the diversity of a group of Urartian belts from the Elazığ Museum in terms of animal figures and to interpret the place of these figures within Urartian art.

Keywords: Eastern Anatolia, Elazığ Museum, Urartu Period, Bronze Belt, Animals

Özet

Doğu Anadolu Bölgesi'nde hüküm süren Urartu Krallığı, ardında zengin bir maddi kültür mirası bırakmıştır. Bu kültürel birikim içerisinde, Urartu sanatının en gelişmiş ve karakteristik alanlarından biri olarak metal işçiliği öne çıkmaktadır. Bu bağlamda en çok tercih edilen malzeme bronz olmuş; savaş aletlerinden törensel objelere, günlük kullanım eşyalarından dekoratif unsurlara kadar geniş bir kullanım alanı bulmuştur. Urartu Krallığı döneminde özellikle bronz kemerler üzerindeki süslemeler, metal sanatı açısından önemli veriler sunmaktadır. Bu kemerler yalnızca işlevsel öğeler değil, aynı zamanda ideolojik ve estetik değer taşıyan sanat objeleri olarak da değerlendirilir. Üzerlerindeki süslemeler, dönemin sanat anlayışına ışık tutması bakımından dikkat çekicidir. Bu yönleriyle hem işlevsel özellikleri hem de üzerlerinde yer alan figüratif ve süsleyici bezemeleriyle dönemin önemli arkeolojik buluntuları arasında yer alırlar. Bu çalışma kapsamında, Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi koleksiyonunda yer alan bir grup bronz kemer parçası üzerindeki hayvan figürleri tipolojik açıdan incelenmiş; tasvir edilen hayvan türleri, pozisyonları ve kompozisyon içindeki düzenlemeleri bakımından değerlendirilmiştir. İncelenen örneklerde, aslan, boğa, geyik, dağ keçisi, kuş ve deve gibi çeşitli hayvan figürlerine sıkça yer verildiği gözlemlenmiştir. Hayvan figürleri, Urartu sanatında sıklıkla başvurulan ikonografik unsurlar arasında yer almaktadır. Kemerler üzerindeki betimlemeler, kemer yüzeyine düzenli aralıklarla yerleştirilmiş ve çoğunlukla tekrarlayan kompozisyonlar hâlinde sunulmuştur. Figürlerin anatomik detayları genellikle sınırlı olsa da karakteristik özellikleri belirgin şekilde stilize edilmiştir. Urartu kemerleri üzerindeki hayvan betimlemeleri, Urartu toplumunun inanç sistemi, estetik anlayışı ve kültürel değerleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu çalışma, Elazığ Müzesi'ne ait bir grup Urartu kemerinin, hayvan figürleri açısından taşıdığı çeşitliliği ortaya koymayı ve bu figürlerin Urartu sanatı içindeki yerini anlamlandırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Anadolu, Elazığ Müzesi, Urartu Dönemi, Bronz Kemer, Hayvanlar

Beads Remains of Personal Jewelry Found During the Research of Armenian Polish Archaeological Mission in Metsamor

Metsamor'daki Ermeni–Polonya Arkeoloji Misyonu'nun Araştırmalarında Ele Geçen Kişisel Kişisel Takı Buluntuları

Karolina WARECKA^[1]

Abstract

The Metsamor site was one of the most significant settlements within the territory of present-day Armenia. Among the numerous objects unearthed in recent years, particular attention should be given to the small yet intriguing items associated with personal adornment. Beads, in particular, have become an emblematic symbol of the small finds uncovered primarily in the necropolis area. These artifacts demonstrate the creativity of the inhabitants of Metsamor, who clearly possessed a refined aesthetic sensibility as well as an appreciation for high-quality jewelry.

The archaeological context of these finds indicates that the community originally living in Metsamor did not feel entirely secure, even behind massive defensive walls and natural barriers, such as the marshy terrain that once surrounded the town. Amid traces of heavy and violent destruction—specifically, in the middle of one of the streets—a remarkable piece of art, a bead necklace, was discovered. The circumstances of its discovery support the conclusion that only the site's brutal destruction could have brought to light objects that were, on the one hand, in everyday use by the local population and, on the other, cherished as valuable personal ornaments.

The selected bead materials from the Metsamor site shall be subjected to comparison with assemblages from Anatolia. This comparative approach seeks to delineate the aesthetic canons prevailing within the region.

Keywords: Metsamor, Necropolis, Comparative Analysis, Personal Adornment, Beads

[1] Dr., University of Warsaw, Polish Centre of Mediterranean Archaeology, Poland, e-mail: k.warecka@uw.edu.pl

Özet

Metsamor yerleşimi, günümüz Ermenistan topraklarındaki en önemli yerleşimlerden biridir. Son yıllarda ortaya çıkarılan çok sayıdaki buluntu arasında, kişisel süs eşyalarıyla ilişkili küçük fakat dikkat çekici objeler özel bir önem taşımaktadır. Özellikle boncuklar, çoğunlukla nekropol alanında ele geçen küçük buluntuların simgesel örneklerinden biri hâline gelmiştir. Bu eserler, Metsamor sakinlerinin hem estetik bir beğeniye sahip olduklarını hem de nitelikli takılara değer verdiklerini açıkça göstermektedir.

Bu buluntuların arkeolojik bağlamı, Metsamor'da yaşayan topluluğun, kenti çevreleyen bataklık alanlar ve güçlü savunma duvarlarına rağmen kendilerini tam anlamıyla güvende hissetmediklerini göstermektedir. Yoğun ve şiddetli bir yıkımın izleri arasında—özellikle yerleşimin sokaklarından birinin ortasında—bir boncuk kolyesi şeklinde dikkat çekici bir sanat eseri bulunmuştur. Bu eserin bulunma koşulları, bir yandan yerel halk tarafından gündelik olarak kullanılan, diğer yandan değerli kişisel süs eşyası olarak saklanan objelerin ancak bu türden yıkıcı bir tahribat sonrası gün yüzüne çıkmış olabileceğini düşündürmektedir.

Metsamor'dan seçilen boncuk malzemeleri, bölgenin estetik normlarını daha iyi anlayabilmek amacıyla Anadolu'daki buluntu gruplarıyla karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Metsamor, Nekropol, Karşılaştırmalı Analiz, Kişisel Süs Eşyaları, Boncuk

